

16+

Літаратура і мастацтва

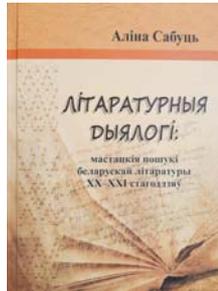
Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 10 (5219) 10 сакавіка 2023 г.

ISSN 0024-4686

Падарожжа
па старонках
і фантазіях
стар. 4

Космас
прыгожага
пісьменства
стар. 6

Эксперымент +
рызыка =
поспех?
стар. 13

Невычарпальная энергія

Фота БелТА.

Падчас уручэння ўзнагарод.

Урачыстая цырымонія ўручэння дзяржаўных узнагарод жанчынам, якія праявілі сябе ў самых розных сферах чалавечай дзейнасці і дасягнулі ў іх вялікага поспеху, традыцыйна праходзіць у Палацы Незалежнасці напярэдадні свята 8 Сакавіка. Не парушаючы звычаяў, у аўторак, 7 сакавіка, Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка адзначыў медалямі Францыска Скарыны, «За працоўныя заслугі», а таксама пачэснымі званнямі самых паспяховых жанчын краіны. Звання заслужанага дзеяча культуры была ўдастоена кандыдат гістарычных навук, лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Наталля Голубева.

«Нават складана прыдумаць больш прыдатнага на духу і па сэнсе мерапрыемства для Года міру і стваральнай працы, чым наша сённяшняя сумесная цырымонія, — падкрэсліў Прэзідэнт. — Менавіта на бескарыслівай матчынай любові, вялікіх жаночых сэрцах, іх невычарпальнай энергіі ўсё і трымаецца на нашай планеце». Аляксандр Лукашэнка зрабіў асаблівы акцэнт на вялікай ролі жанчын у культурным жыцці краіны. Сёння, па словах Кіраўніка дзяржавы, яны праслаўляюць Радзіму на самых прэстыжных форумах і вядучых тэатральных сценах, прымнажаюць культурную спадчыну Беларусі.

«ЛіМ»-акцэнт

Афіцыйна. Сустрэча міністра Анатоля Маркевіча і статс-сакратара — намесніка міністра культуры Расійскай Федэрацыі Алы Манілавай адбылася ў Міністэрстве культуры нашай краіны ў рамках рабочага візіту дэлегацыі Мінікульта Расіі ў Беларусь. На перагаворах таксама прысутнічалі Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Расійскай Федэрацыі ў Рэспубліцы Беларусь Барыс Грызлоў. Падчас сустрэчы абмеркаваны шырокі спектр напрамкаў беларуска-расійскага супрацоўніцтва ў сферы культуры, адбыўся плённы абмен думкамі і вопытам работы па ўсіх пытаннях двухбаковага ўзаемадзеяння, гаворыцца на сайце айчыннага ведамства. Бакі дамовіліся аб правядзенні сумеснай калегіі Міністэрстваў культуры Беларусі і Расіі восенню ў Брэсце, Першага Беларуска-расійскага музейнага форуму ў маі ў Мінску. Таксама дасягнута дамоўленасць аб правядзенні ў 2023 годзе ў Беларусі Дзён духоўнай культуры Расіі, Дзён расійскага кіно, іншых мерапрыемстваў.

Лічба. Кожны шосты беларус наведваў тэатр у 2022 годзе, паведаміла кансультант упраўлення прафесійнага мастацтва Міністэрства культуры Лізавета Гранкевіч падчас прэс-канферэнцыі «Пытанні развіцця тэатральнага мастацтва ў Беларусі на сучасным этапе». «У 2022 годзе ў тэатрах прайшло каля 9 тысяч мерапрыемстваў рознага фармату і на іх пабывала каля 1,5 мільёна чалавек. У Беларусі зараз крыху больш за 9 мільёнаў чалавек, і можна сказаць, што кожны шосты беларус наведваў тэатр у 2022 годзе. Гэта гаворыць аб тым, што цікавасць не згасеа, глядчы імкнучца знаёміцца з прыгожым. І нашы тэатры здавальняюць гэты попыт», — адзначыла Лізавета Гранкевіч. Паводле яе слоў, на сёння ў Беларусі працуе 28 дзяржаўных рэпертуарных тэатраў сістэмы Міністэрства культуры. Да іх адносяцца тэатры драмы, лялек, музычныя. За 2022 год у тэатральным рэпертуары было прадстаўлена больш за 1 тыс. спектакляў розных жанраў: драмы, меладрамы, камедыі, мюзіклы і іншыя.

Ініцыятыва. Брэсцкі і Беларускі дзяржаўны тэатры лялек абмяняюцца гастролямі 16—18 сакавіка, чытуе БелТА словы намесніка дырэктара па інфармацыі і арганізацыі гледача БТЛ Наталлі Антанюк. Сталічныя артысты вязуць у Брэст камедыю «Пансіён *Belvedere*» італьянскага рэжысёра Матэа Сп’яно. Вячэрнія паказы на сцэне Брэсцкага тэатра лялек адбудуцца 16 і 17 сакавіка. Раніцай і днём 18 сакавіка ўзаве юных гледачкоў будзе прапанаваны спектакль «У краіне нявывучаных урокаў». Жанр пастаноўкі абазначаны як казачнае здарэнне. Гэтымі ж днямі на сталічнай сцэне будуць іграць брэсцкія лялечнікі. У Мінск яны вязуць камедыю «Манерніцы» паводле п’есы Мальера. Таксама брэсцкія лялечнікі адну з апошніх сваіх работ — спектакль «Шчаўкунок» паводле матываў казкі Гофмана ў пастаноўцы галоўнага рэжысёра БТЛ Дзініса Казачука.

Вернісаж. Абявшаецца збор заявак на фестываль «Арт-Мінск — 23». Мерапрыемства будзе прыходзіць з 10 мая да 18 чэрвеня ў Палацы мастацтва. Да ўдзелу прымаюцца работы аўтараў, старэйшых за 18 гадоў (іншых узроставых абмежаванняў няма). Ліміт — не больш за тры работы ў розных відах, жанрах і тэхніках выяўленчага і прыкладнага мастацтва, створаныя за апошнія тры гады. Як паведамляецца на сайце Беларускага саюза мастакоў, не даспускаюцца работы, якія ўдзельнічалі ў фестывалі «Арт-Мінск» або «Восеньскі салон з Белгаспрабанкам». Усе творы, адпраўленыя ў заяўцы, будуць размешчаны на анлайн-платформе *Artcenter.by* ў фармаце электроннага каталога. Прыём заявак працягнецца да 20 сакавіка.

Рэгіён. З паступленнямі мінулага года ў фонды музея Гомельскага палацава-паркавага ансамбля пазнаёміць выстаўка «Музейны прадмет», інфармуе БелТА. Яя расказалі ва ўстанове, у мінулым годзе збор папоўніўся на 689 адзінак асноўнага фонду. Археалагічныя і палеанталагічныя знаходкі, прадметы побыту і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, ткацтва і вышыўкі, адзенне і аксесуары, посуд і мэбля, друкаваныя выданні, дакументы і фатаграфіі, падараныя гамільчанама і гасцямі горада, сувеніры і падарункі, перададзеныя Гомельскім аблвыканкамам, а таксама работы сучасных гомельскіх мастакоў — спектр паступленняў шырока і разнастайны, адзначылі ў музеі. Сярод новых экспанатаў — вышываныя дэкаратыўныя дарожкі, старадаўні «Часаслоў», выданыя ў канцы XVIII стагоддзя, жаночая вясельная кашуля пачатку XX стагоддзя, і подсічкі з ручнікамі.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

анонсы

3 розных краін свету

21 сакавіка ў прэдадзень XXX Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу на пляцоўцы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта пройдзе чарговы, восьмы па ліку, Міжнародны сімпозіум літаратараў «Пісьменнік і час. Некніжны свет».

Арганізатары творчай сустрэчы пісьменнікаў, публіцыстаў з розных краін свету ў фармаце афлайн і анлайн — Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, Саюз пісьменнікаў Беларусі, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт.

Мяркуюцца, што з прывітальнымі словамі выступіць міністр інфармацыі краіны Уладзімір Пярцюк, ганаровы старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, народны пісьменнік Беларусі Мікалай Чаргінец.

фестывалі

Сустрэчы з дзіцячай кнігай

На мінулым тыдні ў Дзяржаўным літаратурна-намеарыяльным музеі Якуба Коласа прайшоў фестываль дзіцячых кніг «Ідзі, зіма, ідзі ў дарогі!». Арганізатарамі па-свойму ўнікальнага грамадскага, творчага праекта, які абяняе стаць добрай традыцыяй, выступілі, акрамя музейнай установы, Саюз пісьменнікаў Беларусі, Мінская гарадская цэнтралізаваная сістэма дзіцячых бібліятэк, Выдавецкі дом «Звязда», кнігарня «Акадэмія».

Некалькі соцень дзяцей з розных школ сталіцы прыйшлі ў музей класіка беларускай літаратуры. Не толькі дзеля таго, каб адкрыць нешта новае з ведаў пра жыццё і творчасць Якуба Коласа, але і пазнаёміцца з навінкамі айчыннага кнігавыдання, сустрэцца з сучаснымі беларускімі пісьменнікамі.

А пісьменнікаў, аўтараў кніг паэзіі і прозы, аўтараў апавяданняў і казак у гэты дзень у музеі, у розных яго залах, хапала. На сустрэчу са сваімі чытачамі, з тымі, хто ўжо чытаў іх кнігі, ды і з новымі, патэнцыйнымі сябрамі сваіх літаратурных персанажаў, герояў прыйшлі Алена Стэльмах, Павел Гушынец, Кацярына Хадасевіч-Лісавая, Жанна Міус, Галіна Шпашнік, Аляксей Шаўцоў. У межах кожнай аўтарскай сустрэчы — размова пра кнігі, аўтограф-сесія і віктарына па творчасці пісьменніка. Настрою, усмешак, пытанняў і размоў, фатаграфавання са знакамітымі аўтарамі — усюго гэтага на фестывалі хапала. Мерапрыемствы доўжыліся цэлы дзень.

Кніжныя сустрэчы дапаўнялі і іншыя імпрэзы. Перад юнымі гасцямі музычна выступілі народныя артысты Рэспублікі Беларусь славуці кампазітар Эдуард Ханок. Ён, дарэчы, прэзентаваў дзецям і новы твор — «Песню

дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Аляксей Карлюкевіч.

Нагадаем, што Міжнародны сімпозіум літаратараў «Пісьменнік і час» стаў добрай традыцыяй. Ён праводзіцца ў нашай краіне з 2015 года. За гэты час у дыскусіях пра вартасці мастацкага слова, суднасныя яго з актуальнымі гуманістычным развіццям грамадства паруч з беларускімі калегамі паўдзельнічалі пісьменнікі з Расіі, Казахстана, Таджыкістана, Азербайджана, Арменіі, Кітая, іншых краін свету.

Плёнам стасункаў на сімпозіуме станаўліся розныя творчыя праекты, найперш — падрыхтоўка «беларускіх выпускаў» літаратурна-мастацкіх часопісаў у розных краінах свету, стварэнне і выданне анталогій, зборнікаў твораў беларускіх празаікаў і паэтаў у перакладах на іншыя мовы.

Мікола БЕРЛЕЖ

Фота Кастуся Дробова.

сьброў», словы да якой напісала Алена Стэльмах. А яшчэ хлопчыкаў і дзяўчынак вучылі гуляць у настольныя беларускія гульні. Дэманстравалі ў музеі і мультфільмы. Адзін з іх выключна літаратурны — «Шахматы і класікі». Была яшчэ і дэманстрацыя фільма «Птушыны транзіт. Зімовая гавань». А самых смелых запрасілі ў вандрожку па сядзібе Паэта — у суправаджэнні славутага дзеда Талаша. Дзеці нагадалі, што персанаж гэты — легендарны беларускі партызан з аповесці Якуба Коласа «Дрыгва». Дарэчы, твор перакладзены на многія мовы народаў свету. Нават на кітайскую. Двойчы кніга пра дзеда Талаша выходзіла ў Паднябескуй. Выданы «Дрыгвы» на розных мовах можна было пабачыць у адным з раздзелаў музейнай экспазіцыі. А таксама пазнаёміцца і з іншымі экспанатамі музея.

Кастусь ЛЕШНІЦА

круглы стол

Унікальная з’ява

Людзі, якія сабраліся днямі ў Нацыянальнай бібліятэцы краіны на круглы стол, прысвечаны рабоце часопіса «Роднае слова», у большасці сваёй ведаюць адзін аднаго. Бо яны — або аўтары, або члены рэдакцыйнага савета, або дасведчаныя чытачы гэтага выдання на працягу многіх гадоў.

Мовазнавец, доктар філалагічных навук Віктар Іўчанкаў, літаратуразнавец, крытык, перакладчык, доктар філалагічных навук Вячаслаў Рагойша, літаратуразнавец, празаік, доктар філалагічных навук Аляксей Бельскі, дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, доктар філалагічных навук Іван Саверчанка...

І кожнаму было што сказаць. Часопіс «Роднае слова», які адзначае сваё 35-годдзе, — унікальная з’ява не толькі ў гісторыі айчынных адукацыйных медыя, але вялікая асветніцкая, культурная з’ява ў гісторыі сучаснай Беларусі. Пачатак выдання ў свой час даў апантаным беларусіст Міхась Шавыркін, які доўгія гады ўзначальваў рэдакцыю. І сённяшні галоўны рэдактар Наталля Шапран, і дачка Міхасы Мікалаевіча — Міраслава Шавыркіна, якая працуе ў выдавецтве «Адукацыя і выхаванне», гаварылі пра выключную ролю гэтага яркага чалавека ў станаўленні «Роднага слова», дзе паруч з літаратуразнаўствам, метадыкай выкладання беларускай мовы і літаратуры сышліся шырокія тэматычныя абсягі, звязаныя з беларускай нацыянальнай культурай, зносінамі нацыянальнай культуры, нацыянальнага мастацтва з усім светам. Менавіта гэтае памкненне і зрабіла часопіс запатрабаваным рознымі катэгорыямі чытачоў. Са старонак выдання за апошнія гады можна было зрабіць нямала адкрыццяў у галіне выяўленчага мастацтва,

Фота Кастуся Дробова.

Вішаванне ад Валяціны Наваградскага.

айчыннага кінематографа, беларускага тэатра... А колькі публікацый, якія паказваюць адрасы літаратурнага краязнаўства, мясціны, адкуль пісьменнікі чэрпалі альбо чэрпаюць натхненне!..

Павіншаваць «Роднае слова» з юбілеем у Нацыянальную бібліятэку прыйшлі дырэктар Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа кандыдат філалагічных навук Ігар Капылюў, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Аляксей Карлюкевіч, дырэктар выдавецтва «Адукацыя і выхаванне» Валяціны Наваградскай (выдаўцом і адным з заснавальнікаў часопіса якая і з’яўляецца сёння гэтае аўтарытэтнае выдавецтва) і шмат хто яшчэ... Усе яны былі аднадушнымі ў галоўным пажаданні — новых чытачоў і доўгага веку «Роднаму слову»!..

Сяргей ШЫЧКО

імпрэзы

Вера і любоў

У бібліятэцы №22 г. Мінска ў літаратурным клубе «Шчырасць» адбылася музычна-паэтычная вечарына паэты Лізаветы Палеес. На сустрэчу прыйшлі пастаянныя члены клуба, чытачы бібліятэкі, аматары паэтычнага слова.

З вялікай цеплынёй яна ўспамінала сваіх бацькоў, дзяцінства, юнацтва, гады дарослага жыцця, свайго мужа Анатоля Майсеева —

дзіцячага пісьменніка. Распавядала пра сяброў-калег па творчым цэху, эмацыянальна чытала свае вершы з розных кніг.

Пявучае гучанне вершаваных радкоў максімальна набліжае паэзію Лізаветы Палеес да музыкі. На яе вершы напісана мноства песень і раманаў. Некаторыя з іх прагучалі ў зале ў выкананні барда Алены Маслоўскай. А на заканчэнне сустрэчы быў паказаны відэаролік з песняй «Рады мира» (намінант на конкурс «Славянскі базар») ў выкананні Аліны Чыжык (музыка Аліны Безенсон). Гэта адзін з прыкладаў актыўнай грамадзянскай пазіцыі паэтыкі, тэмамі твораў якой з'яўляецца не толькі любоў, але і мір, прызначэнне чалавека на зямлі, вера ў Бога і ў людзей.

Аляксандра КАРЖАНЕЎСКАЯ,
фота аўтара

Лізавета Палеес — паэтка, перакладчык, член Саюза пісьменнікаў Беларусі і Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы. Піша на рускай мове. Аўтар зборнікаў паэзіі «Легкія кружыць волшебная стая», «Я земная і грешная», «Быль», «Не приучай меня к себе», «Я буду пить любовь...», «Свет несказанный», «Колыбельная для слов», «От А до Я», дзіцячых п'есы-казкі «Чиги-туги-маги», нарыса-эсэ «В небесах мои корни», калектыўных зборнікаў.

Падарункі «Загадкавай азбукі»

Удзячай бібліятэцы № 2 г. Мінска адбылася творчая сустрэча вучняў 3 «А» класа СШ № 73 з паэтам Уладзімірам Мазго. Ён аўтар многіх цікавых кніг і папулярных песень, лаўрэат шматлікіх літаратурных прэмій, працуе намеснікам старшын Мінскага гарадскога аддзялення СПБ.

Пісьменнік пазнаёміў дзяцей са сваімі творами, чытаў вершы з новых кніг «Казкі ката-марахода» і «Хутка стану чэмпіёнам». Дзеці ўважліва слухалі аўтара,

а пасля саборнічалі ў адгадаванні загадак з кнігі «Загадкавая азбука». Самыя актыўныя атрымалі салодкія падарункі. Усе жадаючыя набылі кнігу з аўтаграфам аўтара з найлепшымі пажаданнямі і зрабілі фотаздымак на памяць.

Выказваем удзячнасць Мінскаму гарадскому аддзяленню Саюза пісьменнікаў Беларусі за дапамогу ў арганізацыі сустрэчы з пісьменнікам. А Уладзіміру Мазго вялікая падзяка за ўдзел у мерапрыемстве, за цудоўныя кнігі і стварэнне добрага настрою для ўсіх удзельнікаў!

Сняжана БУБНОВА

Месцы памяці і смутку

У літаратурным клубе «Шчырасць» адбылася творчая сустрэча з пісьменнікам-публіцыстам і празаікам Міхаілам Нікіціным. Слухачамі былі пастаянныя ўдзельнікі клуба і вучні 8 «Б» класа сталічнай сярэдняй школы № 25.

Міхаіл Генадзевіч — публіцыст, празаік, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, вядучы навуковы рэдактар Цэнтра энцыклапедычных выданняў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Я. Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Аўтар кніг з серыі «Гісторыя для школьнікаў»: «Беларусь партызанская», «Шагі Велікай перамогі.

Освобождение Беларусі», «Дорогами Победы. К 70-летию операции «Багратион», з'яўляецца адным са складальнікаў кнігі серыі «Беларуская дзіцячая энцыклапедыя»: «Крепости Беларусі» і «Трасцянец. Трагедыя народаў Еўропы», рэдактар кнігі серыі «Беларусь. Трагедыя і праўда памяці»: «Масюкоўшчына. Трагедыя савецкіх ваеннапалонных», «Озаричи — дорога смерти» і інш.

Падчас творчай сустрэчы Міхаіл Генадзевіч раскажаў пра апошнюю серыю навукова-папулярных кніг — «Беларусь. Трагедыя і праўда памяці». Падрыхтаваная прафесійнымі беларускімі гісторыкамі, архівамістамі, музейнымі работнікамі,

яна прысвечана найбольш трагічным старонкам гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, месцам масавага знішчэння нацыстамі ваеннапалонных і мірных грамадзян, партызан і падпольшчыкаў на тэрыторыі Беларусі.

Сярод такіх мясцін Хатынь, Масюкоўшчынскі лагер смерці, лагер смерці Трасцянец, Азарыцкі лагер смерці, Мінскае гета, Чырвоны Берэг і многія іншыя месцы смутку і памяці, якія ёсць у кожным раёне і ў кожнай вобласці краіны. Для падрастаючага пакалення гэтыя выданні з'яўляюцца неацэннай крыніцай ведаў, гісторыяў, якая не мае права быць забытай.

Аляксандра КАРЖАНЕЎСКАЯ

дарэчы

Увага

да папярковых выданняў

У першым квартале 2023 года ў Выдавецкім доме «Звязда» падсумавалі вынікі кнігавыдавецкай дзейнасці за мінулыя гады.

У 2012 годзе ў выніку рэарганізацыі да калектыву рэдакцыі ўрадавай і парламенцкай газеты «Звязда» было далучана выдавецтва «Літаратура і Мастацтва». І ўжо кніжная група «ЛіМа», створаная ў 2007 годзе, пачала дзейнічаць у межах Выдавецкага дома «Звязда». Неад'емнай часткай працы гэтай установы поруч з выпускам грамадска-палітычнай і літаратурна-мастацкай перыодыкі стала выданне кніг.

А плён за мінулыя гады наступны: з 2007 да 2022 года ўключна выдана 934 назвы кніг агульным накладам 1 522 803 экзэмпляры. У тым ліку — 344 назвы кніг пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі краіны ў межах дзяржаўнага заказу. Агульны аб'ём кніжнай прадукцыі склаў 10 252,76 улікова-выдавецкіх аркушаў. Паказальнымі для кнігавыдання ў выдавецтве «Літаратура і Мастацтва» былі 2010—2012 гады. Свет пачыталі: у 2010 годзе — 85 назваў; у 2011-м — 79 назваў; у 2012-м — 76. А ў 2013 годзе Выдавецкі дом «Звязда» выдаў кнігі 96 назваў. У 2014-м — 93 назвы.

Сёння «Звязда» — структура, якая па-ранейшаму прыкладае ўсе намаганні для папулярызавання беларускага прыгожага пісьменства праз кнігу. Толькі летась пачыталі свет 86 навінак, з якіх 33 — у межах дзяржаўнага заказу, агульны тыраж склаў 1 173 экзэмпляраў.

Раман СЭРВАЧ

Пад мірным небам

Бібліятэка № 22 арганізавала мерапрыемства «Мая краіна пад мірным небам» да Году міру і стваральнай працы. Да вучняў 2-х класаў сярэдняй школы № 25 і № 204 завітаў паэт, перакладчык, публіцыст, лаўрэат шматлікіх літаратурных прэмій, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Пазнякоў. Творца піша для дарослых і з асаблівым задавальненнем — для дзяцей. Яго творы ўключаны ў падручнікі, хрэстаматыі, чытанкі, навучальныя дапаможнікі.

На сустрэчы Міхась Пазнякоў казаў пра нашу любімую і мірную Радзіму, пра мілагучную беларускую мову, чытаў свае вершы, скоргаворкі, загадкаў загадкі, уручаў прызы. Пісьменнік пажадаў прысутным быць уважлівымі, добра вучыцца, шмат чытаць і прыслухоўвацца да мудрых парад бацькоў і настаўнікаў.

На памяць пра сустрэчу ўсе ахвотныя атрымалі кнігі з аўтаграфам аўтара, а бібліятэка — новы паэтычны зборнік «Меж зямлёй і небом». Дзеці і настаўнікі азнаёмліліся з выстаўкай кніг пісьменніка з фондаў бібліятэкі.

Аляксандра КАРЖАНЕЎСКАЯ

«ЛіМ»-люстэрка

Часовая экспазіцыя «Талстой і Беларусь» дзейнічае ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры, перадае БелТА. Гэта сумесны праект Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры і Дзяржаўнага музея Л. М. Талстога ў Маскве. Выстаўка прысвечана сувязі знакамітага пісьменніка з нашай краінай. На старонках рамана «Вайна і мір», над якім аўтар працаваў сем гадоў, шмат расказаецца пра беларускія гарады і вёскі, дзе змагаліся героі пісьменніка. На выстаўцы прадстаўлены ілюстрацыі да знакамітага рамана, гістарычныя гравюры і рэпрадукцыі, на якіх адлюстраваны апісанні ў творы баі, што адбываліся на тэрыторыі сучаснай Беларусі (пераход цераз Нёман, бой пад Салтанаўкай, бітва на Бярэзіне). Таксама можна паглядзець на чарнавыя рукапісы рамана. Выстаўка змяшчае неапублікаваныя архіўныя матэрыялы, прадстаўленыя Дзяржаўным музеем Л. М. Талстога. Праект будзе працаваць да 26 мая.

Спектакль «Лятуць галадзец», якім кіруе Вільгельм Кайтэль, прадставіць у Вялікім тэатры 11 сакавіка. Ва ўстаноўне звярнулі ўвагу на выдатны склад артыстаў. Галоўныя партыі выкананоў заслужаны артыст рэспублікі Станіслаў Трыфанаў (Галадзец), народная артыстка Беларусі Анастасія Масквіна (Сента), лаўрэаты міжнародных конкурсаў Віктар Мендзелеў (Эрык), Аляксандр Гелах (Рулявы), Дзмітрый Капілаў (Даланд), Кацярына Міхнавец (Мэры). За дыржорскім пультам — мастра з Германіі Вільгельм Кайтэль, якога звязвае цеснае супрацоўніцтва з Мінскам і Вялікім тэатрам ужо каля 30 гадоў.

Міжнародны конкурс піяністаў імя Свята-Слава Рыхтэра пройдзе з 14 да 20 сакавіка ў Брэсце, перадае БелТА. У конкурсе ўдзельнічаюць піяністы ўстаноў адукацыі Беларусі і замежных краін ва ўзросце ад 16 да 25 гадоў уключна. Заяўкі на ўдзел даслалі 25 маладых музыкантаў. У асноўным гэта прадстаўнікі нашай краіны — навучэнцы музычных каледжаў, студэнты Акадэміі музыкі. Два ўдзельнікі прадставіць Расійскую акадэмію музыкі імя Гнесіных, па адным — ад Саратаўскай дзяржаўнай кансерваторыі імя Л. В. Собінава і Казахскай нацыянальнай кансерваторыі імя Курмангазы. Праграма першага тура ўключае поліфанію (творы Баха, Шостакавіча), санатнае allegro венскіх класікаў (Гайдн, Моцарт, Бетховен) і віртуозны эцюд (Ліст, Шапэн, Рахманінаў, Скравін і іншыя кампазітары). У другім туры ўдзельнікам трэба будзе выканаць на памяць твор свабоднай формы на выбар і сачыненне беларускага кампазітара XIX—XXI стагоддзяў.

Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Алаўдзкія чытанні — 2023» адбудзецца 25 мая, гаворыцца на сайце Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі. На канферэнцыі прапануюцца да абмеркавання наступныя тэмы: «Музей і яго збор, праблемы калекцыянавання»; «Актуальныя тэндэнцыі ў галіне сучаснага выяўленчага мастацтва»; «Атрыбуцыя і навуковыя даследаванні твораў мастацтва з музейных калекцый»; «Практычны вопыт і гістарычная перспектыва рэстаўрацыі музейных прадметаў»; «Сучасныя магчымасці музейнай камунікацыі»; «Тэорыя і практыка музейнага менеджменту і маркетынгу»; «Музейная педагогіка праз прызм сучасных метадаў і тэхналогій»; «Інклюзія ў музейнай сферы». Да ўдзелу ў канферэнцыі запрашаюцца мастацтвазнаўцы, музеязнаўцы, рэстаўратары, гісторыкі, культуролагі і прадстаўнікі сумежных дысцыплін, якія разглядаюць магчымасці інфармаваць грамадскасць аб сваіх прафесійных напрацоўках. Заяўку на ўдзел неабходна даслаць не пазней за 1 красавіка.

Раней невядомыя фрэскі, схаваныя іканастасам, былі знойдзены ва Успенскім саборы Маскоўскага Крамля. На сценах сабора знайшлі выявы Дзевы Марыі са сценаў «Благавешчання», цыкл, прысвечаны Марыі Егіпецкай, і кампазіцыю «Паходжанне сумленных дрэў Жыватворчага Крыжа», піша РІА «Новости». Знойдзеныя фрэскі будуць ізноў закрыты іканастасам, бо, па меркаванні навукоўцаў, пакаліць іх даступнымі для наведвальнікаў назаўжды немагчыма. У саборы ўсталяюць спецыяльныя экраны, на якіх будзе дэманстравацца фільм пра сенапіс. РІА «Новости» дадае, што комплексная рэстаўрацыя Успенскага сабора пачалася ў 2017 годзе.

Новы раман японскага пісьменніка Харукі Муракамі «Горад і яго ненадзейныя сны» хутка пабачыць свет. Пра гэта паведамляе «ИТАР-ТАСС». Адначасова з друкаваным у продажы звыццям і электронным варыянт кнігі. Папярэдняе заказаны ўжо можна аформіць на сайце выдавецтва Shinchosha. Новы раман Харукі Муракамі выходзіць упершыню за шэсць гадоў. Папярэдні пад назвай «Забойства камандора» пабачыў свет у 2017 годзе. Творы пісьменніка перакладзены больш чым на 40 моў. Чытачу вядомы яго раманы «Паляванне на авечак», «Нарвежскі лес», «Кафка на пляжы», «1Q84». Аўтар неаднаразова намінаваўся на Нобелеўскую прэмію на літаратуру.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Гід для вандроўнікаў

Гэтымі днямі ў межах штогадовага праекта «Гісторыя і сучаснасць кніжнай графікі» ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі праходзіць выстаўка «Фантастычная вандроўка». Адкрыццё экспазіцыі, прысвечанай літаратурнай фантастыцы, адбылося ў Атрыме галоўнай беларускай кніжніцы на мінулым тыдні, 28 лютага. Ва ўрачыстым мерапрыемстве ўзялі ўдзел генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Аксана Кніжнікава, дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Іван Саверчанка, пісьменніца Марыя Шамякіна, мастацтвазнаўца, арт-дырэктар канцэптуальнай галерэі «Брама» Ларыса Фінкельштэйнін і мастак-графік Фёдар Шурмялёў.

Падарожжа па летуценнях

Выстаўка «Фантастычная вандроўка» — трэцяя з тых, што праходзяць пад брэндам «Гісторыя і сучаснасць кніжнай графікі». У мінулыя гады экспазіцыі «Illustratio. Разнастайнасць тэхнік ілюстравання» і «Fashion-ілюстрацыя» прадэманстравалі глядачам панараму графічных тэхнік стварэння кніжных малюнкаў, прадставілі гісторыю ўзнікнення і развіцця моднай ілюстрацыі праз паказ перыядычных выданняў па адпаведнай тэматыцы, графічных матэрыялаў і мадэлей сучасных беларускіх дызайнераў, а таксама пазнаёмілі шырокую аўдыторыю з найлепшымі ўзорамі нацыянальнага кнігавыдання. Бібліятэчны праект вызначаецца акадэмічным падыходам і адмысловай рэтраспектыўнай оптыкай, напоўніцу выкарыстоўвае фондавыя магчымасці «нацыяналкі».

Аўтары ініцыятывы ставяць сабе за мэту папулярызаванне кніжнага мастацтва, прыцягненне ўвагі грамадскасці «да каштоўнасці мастацкага аздаблення, асабліва сцэнічнай гісторыі развіцця жанру беларускай і замежнай ілюстрацыі ў друкаваных выданнях рознай тэматыкі з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі». Новая ґрунтоўная выстаўка дазваляе паглыбіцца ў свет фантастыкі, даведацца, у чым спецыфіка ілюстравання такога роду літаратуры, пазнаёміцца з найбольш заўважнымі прадстаўнікамі гэтага кірунку кніжнай графікі, прасачыць яго эвалюцыю на працягу ўсёй гісторыі існавання фантастыкі: ад заснавання ў XIX стагоддзі і да сённяшніх дзён.

Па словах куратараў, актуальная выстаўка — гэта «своёасабліва вандроўка па гадах і краінах, па кнігах і свеце ўяўнікаў, фантазёраў, летуценнікаў, прарокаў; падарожжа па задумах, ідэях і іх увасабленні ў літаратуры і мастацтве, у тэкстах і ілюстрацыях. Докладней сказаць — не само падарожжа, а хутчэй, гід для вандроўнікаў». Генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Аксана Кніжнікава дадае: «Мы вырашылі аб'яднаць выстаўку кніжнаю — у дадзенай экспазіцыі прадстаўлены творы аўтараў XIX—XX стагоддзяў — і мастацкую. Нам падалося, што лагічна будзе праілюстраваць творы літаратурныя мастацкімі творами». У якасці экспанатаў, такім чынам, не толькі кнігі, але і работы жывапісцаў, майстроў, якія працуюць у розных тэхніках дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

Касмічныя абаранкі

Увазе ўдзельнікаў «Фантастычнай вандроўкі» прапанавана каля 500 экспанатаў. Прычым фантастыка куратарамі праекта трактуецца вельмі шырока, разуменчы пад гэтым словам усе тэксты, сусвет якіх парушае законы фізікі альбо выкарыстоўвае апошнія невядомым нашым сучаснікам чынам. Тут вам і творы сюррэалістычныя, і абсурдысцкія, і сай-фай, і фэнтэзі, і казкі, нават міфы! «Прадстаўлены ўвесь дыяпазон, і сувязі, карэляцыя з іншымі відамі фантастычнай літаратуры, акрамя навуковай, — і з містыкай, і з казкай, і з раздзеламі, дзе паказаны ўяўленні пра нашых продкаў, пра нашу міфалогію — сапраўды маюць месца быць. Існуюць узаемасувязі паміж казкай, фантазіяй, паміж тэхналагічнай фантастыкай, касмічнымі вобразамі», — лічыць Іван Саверчанка, дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Я. Купалы НАН.

Стэнды з друкаванымі выданнямі размешчаны ў хрэналагічным парадку, але зрэдку куратары выстаўкі дазваляюць сабе кароткі адступленні. Адпаведна, адкрываюць экспазіцыю вынаходнікі жанру навуковай фантастыкі Жюль Верн

і Герберт Уэлс. Кампанію ім складае бацька беларускага фэнтэзі — Ян Баршчэўскі. За вітрынай — першае выданне кнігі «Шляхціц Завальня, альбо Беларусь у фантастычных апавяданнях», якое датуецца 1884 годам і аформлена мастаком Рудольфам Жукоўскім. Эстафету пераймаюць Якаў Перэльман, Аляксей Талстой, Карэл Чапек, Станіслаў Лем, Айзек Азімаў і іншыя.

«Сёння тут прадстаўлены таксама праект «100 ідэй для Беларусі». У яго рамках студэнты, аспіранты, маладыя вучоныя прапануюць канкрэтныя ідэі, скіраваныя на будучыню. Традыцый кніжнай культуры, літаратуры, традыцый нашай мастакоўскай школы і гэты футуралагічны праект... Я лічу, вельмі сімвалічна, што дзве такія выстаўкі праходзяць у адным месцы і ў адзін дзень. Асабліва ж мне падаецца важным і істотным, што такія кніжныя выстаўкі, выстаўкі кнігі і мастацкія выстаўкі — тут сінтэз — развіваюць асобу», — падкрэсліў падчас цырымоніі адкрыцця экспазіцыі Іван Саверчанка.

«Фантастычная вандроўка» дае магчымасць параўнаць вобразныя, стылістычныя і тэхнічныя адметнасці ілюстравання аднаго і таго ж сюжэта рознымі мастакамі. З вітрын на глядачоў пазіраюць іншапланетныя захопнікі (Герберт Уэлс «Ваіна сусветаў»), ажыўленыя Энрыке Карэа ці Валерыем Юрловым, нашчадкі атлантаў з Марса (Аляксей Талстой «Аэліта»), якімі іх убачыў Валерый Славуц, увасобленая на паперы Альфонсам дэ Навілем каманда легендарнай субмарыны «Наўцілус», якая стала правобразам першай падводнай лодкі (Жюль Верн «20 000 лье пад вадой») ды іншыя «казачныя» героі.

На здольнасць фантастычнай ілюстрацыі прадказваць будучыню звярнула ўвагу Марыя Шамякіна: «У канцы 1970-х гадоў Стэнфардскі ўніверсітэт прапанаваў — і яна прынята НАСА — ідэю арбітальнай станцыі ў выглядзе тора (формы абаранка). Канцэпцыя так і называецца — «Стэнфардскі тор». Але аналагічныя ілюстрацыі існуюць значна раней. Самая ранняя, якую мне ўдалося знайсці, адносіцца да 1950 года — на вокладцы часопіса «Тэхніка моладзі». Ёсць некалькі ілюстрацый больш позніх, дзе паказана, як будзе гэта тор, якая існаў — не існуе ў розуме навукоўцаў, але ён ёсць ужо ў мастакоў-фантастаў. Наогул, гэтыя вокладкі «Тэхнікі моладзі» вельмі цікавыя, як і прадстаўлены тут часопіс «Знание — сила». Работы тых мастакоў на многае могуць натхніць, многім могуць здзівіць: тут мы бачым снюўборды, манацыклы, вельмі модныя сёння, розныя віды транспарту, накаталт хуцкасных электрычак абсалютна такой жа формы, як у існуючых сёння».

Сінтэз мастацтваў

Як ужо згадвалася вышэй, экспазіцыя ўтрымлівае не толькі кнігі, але і, рэалізуючы прынцып сінтэзу мастацтваў, прэзентуе глядачам работы сучасных ачынных жывапісцаў, графікаў, скульптараў, майстроў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Сярод іншага на выстаўцы прадстаўлены арыгіналы ілюстрацый да літаратурных твораў у жанры фантастыкі ад такіх мэтраў кніжнай графікі, як Валерый Славуц, Сяргей Бальянок, Юрый Якавенка. З імі суседнічаюць творы Лізаветы Пастушчанкі, Алены Шлегель, Сяргея Пыжыкава, Андрэя Пяткевіча, Дзмітрыя Аганавы, Фёдара Шурмялёва. Фантастычныя вобразы — у скульптурах Хрысціны Высоцкай, Марыі Тарлецкай...

На ўзаемадзеянні розных відаў мастацтва зрабіла асаблівы акцэнт мастацтвазнаўца, арт-крытык, арт-дырэктар галерэі «Брама» Ларыса Фінкельштэйнін: «І скульптар, і графік, і жывапісец, які жыве з кнігай, ходзіць па лязе псіхалагічнага нажа... Акрамя яго самога, яго адчування кнігі, існуе ўсё ж такі пісьменнік, існуе аўтар тэксту, і нельга зрабіць ілюстрацыю, напрыклад, да Шэкспіра і адраваць яе Шамякіну. Мастак павінен прайсці шлях пісьменніка, але прайсці яго па-свойму, счытаць тое, што бачыць ён, і данесці да нас свой погляд, сваё адчуванне — яшчэ адно, якое потым памножыцца на наша адчуванне літаратуры. Гэта вельмі адказна, вельмі складана, вельмі пачасна».

Ларыса Давыдаўна таксама адзначыла: «Куратары выстаўкі не абмежаваліся кніжнай графікай. Кажучы пра кнігу, пра фантастыку, яны прыцягнулі велічэзны арсенал іншых відаў пластычных мастацтваў. Зрабілі гэта вельмі далікатна. <...> Асабліва мне дорага, канешне, з'яднанне з мастацтвам дэкаратыўным, таму што ў дэкаратыўнага мастацтва такая эпопава мова, яны кажуць так глыбока, так шматзначна. Вось мы бачым карціну, можам сказаць, што на ёй выяўлена. А ў дэкаратыўным мастацтве вельмі шмат метафар, вельмі шмат такога, чаго адразу не прачытаеш. Не абмежаваліся арганізатары і выяўленчы мастацтвам, запрасішы на пырымюнію адкрыцця навучанку Дзіцячай музычнай школы мастацтваў № 4, якая «праілюстравала» падзею фартэпіянавай кампазіцыяй «Прагулка па парьжскіх вуліцах».

Каміла НАВІНКІНА
Фота Кастуся ДРОБАВА

Аўтары ініцыятывы ставяць сабе за мэту папулярызаванне кніжнага мастацтва, прыцягненне ўвагі грамадскасці «да каштоўнасці мастацкага аздаблення, асабліва сцэнічнай гісторыі развіцця жанру беларускай і замежнай ілюстрацыі ў друкаваных выданнях рознай тэматыкі з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі».

Новая ґрунтоўная выстаўка дазваляе паглыбіцца ў свет фантастыкі, даведацца, у чым спецыфіка ілюстравання такога роду літаратуры, пазнаёміцца з найбольш заўважнымі прадстаўнікамі гэтага кірунку кніжнай графікі, прасачыць яго эвалюцыю на працягу ўсёй гісторыі існавання фантастыкі: ад заснавання ў XIX стагоддзі і да сённяшніх дзён.

Па словах куратараў, актуальная выстаўка — гэта «своёасабліва вандроўка па гадах і краінах, па кнігах і свеце ўяўнікаў, фантазёраў, летуценнікаў, прарокаў; падарожжа па задумах, ідэях і іх увасабленні ў літаратуры і мастацтве, у тэкстах і ілюстрацыях. Докладней сказаць — не само падарожжа, а хутчэй, гід для вандроўнікаў».

Генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Аксана Кніжнікава дадае: «Мы вырашылі аб'яднаць выстаўку кніжнаю — у дадзенай экспазіцыі прадстаўлены творы аўтараў XIX—XX стагоддзяў — і мастацкую. Нам падалося, што лагічна будзе праілюстраваць творы літаратурныя мастацкімі творами».

У якасці экспанатаў, такім чынам, не толькі кнігі, але і работы жывапісцаў, майстроў, якія працуюць у розных тэхніках дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

Увазе ўдзельнікаў «Фантастычнай вандроўкі» прапанавана каля 500 экспанатаў. Прычым фантастыка куратарамі праекта трактуецца вельмі шырока, разуменчы пад гэтым словам усе тэксты, сусвет якіх парушае законы фізікі альбо выкарыстоўвае апошнія невядомым нашым сучаснікам чынам. Тут вам і творы сюррэалістычныя, і абсурдысцкія, і сай-фай, і фэнтэзі, і казкі, нават міфы! «Прадстаўлены ўвесь дыяпазон, і сувязі, карэляцыя з іншымі відамі фантастычнай літаратуры, акрамя навуковай, — і з містыкай, і з казкай, і з раздзеламі, дзе паказаны ўяўленні пра нашых продкаў, пра нашу міфалогію — сапраўды маюць месца быць. Існуюць узаемасувязі паміж казкай, фантазіяй, паміж тэхналагічнай фантастыкай, касмічнымі вобразамі», — лічыць Іван Саверчанка, дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Я. Купалы НАН.

Стэнды з друкаванымі выданнямі размешчаны ў хрэналагічным парадку, але зрэдку куратары выстаўкі дазваляюць сабе кароткі адступленні. Адпаведна, адкрываюць экспазіцыю вынаходнікі жанру навуковай фантастыкі Жюль Верн

і Герберт Уэлс. Кампанію ім складае бацька беларускага фэнтэзі — Ян Баршчэўскі. За вітрынай — першае выданне кнігі «Шляхціц Завальня, альбо Беларусь у фантастычных апавяданнях», якое датуецца 1884 годам і аформлена мастаком Рудольфам Жукоўскім. Эстафету пераймаюць Якаў Перэльман, Аляксей Талстой, Карэл Чапек, Станіслаў Лем, Айзек Азімаў і іншыя.

«Сёння тут прадстаўлены таксама праект «100 ідэй для Беларусі». У яго рамках студэнты, аспіранты, маладыя вучоныя прапануюць канкрэтныя ідэі, скіраваныя на будучыню. Традыцый кніжнай культуры, літаратуры, традыцый нашай мастакоўскай школы і гэты футуралагічны праект... Я лічу, вельмі сімвалічна, што дзве такія выстаўкі праходзяць у адным месцы і ў адзін дзень. Асабліва ж мне падаецца важным і істотным, што такія кніжныя выстаўкі, выстаўкі кнігі і мастацкія выстаўкі — тут сінтэз — развіваюць асобу», — падкрэсліў падчас цырымоніі адкрыцця экспазіцыі Іван Саверчанка.

«Фантастычная вандроўка» дае магчымасць параўнаць вобразныя, стылістычныя і тэхнічныя адметнасці ілюстравання аднаго і таго ж сюжэта рознымі мастакамі. З вітрын на глядачоў пазіраюць іншапланетныя захопнікі (Герберт Уэлс «Ваіна сусветаў»), ажыўленыя Энрыке Карэа ці Валерыем Юрловым, нашчадкі атлантаў з Марса (Аляксей Талстой «Аэліта»), якімі іх убачыў Валерый Славуц, увасобленая на паперы Альфонсам дэ Навілем каманда легендарнай субмарыны «Наўцілус», якая стала правобразам першай падводнай лодкі (Жюль Верн «20 000 лье пад вадой») ды іншыя «казачныя» героі.

На здольнасць фантастычнай ілюстрацыі прадказваць будучыню звярнула ўвагу Марыя Шамякіна: «У канцы 1970-х гадоў Стэнфардскі ўніверсітэт прапанаваў — і яна прынята НАСА — ідэю арбітальнай станцыі ў выглядзе тора (формы абаранка). Канцэпцыя так і называецца — «Стэнфардскі тор». Але аналагічныя ілюстрацыі існуюць значна раней. Самая ранняя, якую мне ўдалося знайсці, адносіцца да 1950 года — на вокладцы часопіса «Тэхніка моладзі». Ёсць некалькі ілюстрацый больш позніх, дзе паказана, як будзе гэта тор, якая існаў — не існуе ў розуме навукоўцаў, але ён ёсць ужо ў мастакоў-фантастаў. Наогул, гэтыя вокладкі «Тэхнікі моладзі» вельмі цікавыя, як і прадстаўлены тут часопіс «Знание — сила». Работы тых мастакоў на многае могуць натхніць, многім могуць здзівіць: тут мы бачым снюўборды, манацыклы, вельмі модныя сёння, розныя віды транспарту, накаталт хуцкасных электрычак абсалютна такой жа формы, як у існуючых сёння».

«Фантастычная вандроўка» дае магчымасць параўнаць вобразныя, стылістычныя і тэхнічныя адметнасці ілюстравання аднаго і таго ж сюжэта рознымі мастакамі. З вітрын на глядачоў пазіраюць іншапланетныя захопнікі (Герберт Уэлс «Ваіна сусветаў»), ажыўленыя Энрыке Карэа ці Валерыем Юрловым, нашчадкі атлантаў з Марса (Аляксей Талстой «Аэліта»), якімі іх убачыў Валерый Славуц, увасобленая на паперы Альфонсам дэ Навілем каманда легендарнай субмарыны «Наўцілус», якая стала правобразам першай падводнай лодкі (Жюль Верн «20 000 лье пад вадой») ды іншыя «казачныя» героі.

На здольнасць фантастычнай ілюстрацыі прадказваць будучыню звярнула ўвагу Марыя Шамякіна: «У канцы 1970-х гадоў Стэнфардскі ўніверсітэт прапанаваў — і яна прынята НАСА — ідэю арбітальнай станцыі ў выглядзе тора (формы абаранка). Канцэпцыя так і называецца — «Стэнфардскі тор». Але аналагічныя ілюстрацыі існуюць значна раней. Самая ранняя, якую мне ўдалося знайсці, адносіцца да 1950 года — на вокладцы часопіса «Тэхніка моладзі». Ёсць некалькі ілюстрацый больш позніх, дзе паказана, як будзе гэта тор, якая існаў — не існуе ў розуме навукоўцаў, але ён ёсць ужо ў мастакоў-фантастаў. Наогул, гэтыя вокладкі «Тэхнікі моладзі» вельмі цікавыя, як і прадстаўлены тут часопіс «Знание — сила». Работы тых мастакоў на многае могуць натхніць, многім могуць здзівіць: тут мы бачым снюўборды, манацыклы, вельмі модныя сёння, розныя віды транспарту, накаталт хуцкасных электрычак абсалютна такой жа формы, як у існуючых сёння».

«Фантастычная вандроўка» дае магчымасць параўнаць вобразныя, стылістычныя і тэхнічныя адметнасці ілюстравання аднаго і таго ж сюжэта рознымі мастакамі. З вітрын на глядачоў пазіраюць іншапланетныя захопнікі (Герберт Уэлс «Ваіна сусветаў»), ажыўленыя Энрыке Карэа ці Валерыем Юрловым, нашчадкі атлантаў з Марса (Аляксей Талстой «Аэліта»), якімі іх убачыў Валерый Славуц, увасобленая на паперы Альфонсам дэ Навілем каманда легендарнай субмарыны «Наўцілус», якая стала правобразам першай падводнай лодкі (Жюль Верн «20 000 лье пад вадой») ды іншыя «казачныя» героі.

На здольнасць фантастычнай ілюстрацыі прадказваць будучыню звярнула ўвагу Марыя Шамякіна: «У канцы 1970-х гадоў Стэнфардскі ўніверсітэт прапанаваў — і яна прынята НАСА — ідэю арбітальнай станцыі ў выглядзе тора (формы абаранка). Канцэпцыя так і называецца — «Стэнфардскі тор». Але аналагічныя ілюстрацыі існуюць значна раней. Самая ранняя, якую мне ўдалося знайсці, адносіцца да 1950 года — на вокладцы часопіса «Тэхніка моладзі». Ёсць некалькі ілюстрацый больш позніх, дзе паказана, як будзе гэта тор, якая існаў — не існуе ў розуме навукоўцаў, але ён ёсць ужо ў мастакоў-фантастаў. Наогул, гэтыя вокладкі «Тэхнікі моладзі» вельмі цікавыя, як і прадстаўлены тут часопіс «Знание — сила». Работы тых мастакоў на многае могуць натхніць, многім могуць здзівіць: тут мы бачым снюўборды, манацыклы, вельмі модныя сёння, розныя віды транспарту, накаталт хуцкасных электрычак абсалютна такой жа формы, як у існуючых сёння».

На здольнасць фантастычнай ілюстрацыі прадказваць будучыню звярнула ўвагу Марыя Шамякіна: «У канцы 1970-х гадоў Стэнфардскі ўніверсітэт прапанаваў — і яна прынята НАСА — ідэю арбітальнай станцыі ў выглядзе тора (формы абаранка). Канцэпцыя так і называецца — «Стэнфардскі тор». Але аналагічныя ілюстрацыі існуюць значна раней. Самая ранняя, якую мне ўдалося знайсці, адносіцца да 1950 года — на вокладцы часопіса «Тэхніка моладзі». Ёсць некалькі ілюстрацый больш позніх, дзе паказана, як будзе гэта тор, якая існаў — не існуе ў розуме навукоўцаў, але ён ёсць ужо ў мастакоў-фантастаў. Наогул, гэтыя вокладкі «Тэхнікі моладзі» вельмі цікавыя, як і прадстаўлены тут часопіс «Знание — сила». Работы тых мастакоў на многае могуць натхніць, многім могуць здзівіць: тут мы бачым снюўборды, манацыклы, вельмі модныя сёння, розныя віды транспарту, накаталт хуцкасных электрычак абсалютна такой жа формы, як у існуючых сёння».

На здольнасць фантастычнай ілюстрацыі прадказваць будучыню звярнула ўвагу Марыя Шамякіна: «У канцы 1970-х гадоў Стэнфардскі ўніверсітэт прапанаваў — і яна прынята НАСА — ідэю арбітальнай станцыі ў выглядзе тора (формы абаранка). Канцэпцыя так і называецца — «Стэнфардскі тор». Але аналагічныя ілюстрацыі існуюць значна раней. Самая ранняя, якую мне ўдалося знайсці, адносіцца да 1950 года — на вокладцы часопіса «Тэхніка моладзі». Ёсць некалькі ілюстрацый больш позніх, дзе паказана, як будзе гэта тор, якая існаў — не існуе ў розуме навукоўцаў, але ён ёсць ужо ў мастакоў-фантастаў. Наогул, гэтыя вокладкі «Тэхнікі моладзі» вельмі цікавыя, як і прадстаўлены тут часопіс «Знание — сила». Работы тых мастакоў на многае могуць натхніць, многім могуць здзівіць: тут мы бачым снюўборды, манацыклы, вельмі модныя сёння, розныя віды транспарту, накаталт хуцкасных электрычак абсалютна такой жа формы, як у існуючых сёння».

На здольнасць фантастычнай ілюстрацыі прадказваць будучыню звярнула ўвагу Марыя Шамякіна: «У канцы 1970-х гадоў Стэнфардскі ўніверсітэт прапанаваў — і яна прынята НАСА — ідэю арбітальнай станцыі ў выглядзе тора (формы абаранка). Канцэпцыя так і называецца — «Стэнфардскі тор». Але аналагічныя ілюстрацыі існуюць значна раней. Самая ранняя, якую мне ўдалося знайсці, адносіцца да 1950 года — на вокладцы часопіса «Тэхніка моладзі». Ёсць некалькі ілюстрацый больш позніх, дзе паказана, як будзе гэта тор, якая існаў — не існуе ў розуме навукоўцаў, але ён ёсць ужо ў мастакоў-фантастаў. Наогул, гэтыя вокладкі «Тэхнікі моладзі» вельмі цікавыя, як і прадстаўлены тут часопіс «Знание — сила». Работы тых мастакоў на многае могуць натхніць, многім могуць здзівіць: тут мы бачым снюўборды, манацыклы, вельмі модныя сёння, розныя віды транспарту, накаталт хуцкасных электрычак абсалютна такой жа формы, як у існуючых сёння».

На здольнасць фантастычнай ілюстрацыі прадказваць будучыню звярнула ўвагу Марыя Шамякіна: «У канцы 1970-х гадоў Стэнфардскі ўніверсітэт прапанаваў — і яна прынята НАСА — ідэю арбітальнай станцыі ў выглядзе тора (формы абаранка). Канцэпцыя так і называецца — «Стэнфардскі тор». Але аналагічныя ілюстрацыі існуюць значна раней. Самая ранняя, якую мне ўдалося знайсці, адносіцца да 1950 года — на вокладцы часопіса «Тэхніка моладзі». Ёсць некалькі ілюстрацый больш позніх, дзе паказана, як будзе гэта тор, якая існаў — не існуе ў розуме навукоўцаў, але ён ёсць ужо ў мастакоў-фантастаў. Наогул, гэтыя вокладкі «Тэхнікі моладзі» вельмі цікавыя, як і прадстаўлены тут часопіс «Знание — сила». Работы тых мастакоў на многае могуць натхніць, многім могуць здзівіць: тут мы бачым снюўборды, манацыклы, вельмі модныя сёння, розныя віды транспарту, накаталт хуцкасных электрычак абсалютна такой жа формы, як у існуючых сёння».

На здольнасць фантастычнай ілюстрацыі прадказваць будучыню звярнула ўвагу Марыя Шамякіна: «У канцы 1970-х гадоў Стэнфардскі ўніверсітэт прапанаваў — і яна прынята НАСА — ідэю арбітальнай станцыі ў выглядзе тора (формы абаранка). Канцэпцыя так і называецца — «Стэнфардскі тор». Але аналагічныя ілюстрацыі існуюць значна раней. Самая ранняя, якую мне ўдалося знайсці, адносіцца да 1950 года — на вокладцы часопіса «Тэхніка моладзі». Ёсць некалькі ілюстрацый больш позніх, дзе паказана, як будзе гэта тор, якая існаў — не існуе ў розуме навукоўцаў, але ён ёсць ужо ў мастакоў-фантастаў. Наогул, гэтыя вокладкі «Тэхнікі моладзі» вельмі цікавыя, як і прадстаўлены тут часопіс «Знание — сила». Работы тых мастакоў на многае могуць натхніць, многім могуць здзівіць: тут мы бачым снюўборды, манацыклы, вельмі модныя сёння, розныя віды транспарту, накаталт хуцкасных электрычак абсалютна такой жа формы, як у існуючых сёння».

Іван Арцімовіч «01001011011010010», 2020 г.

Пытанне, на першы погляд, рытарычнае. Лірыка ж адлюстроўвае рэчаіснасць праз суб'ектыўнае выяўленне перажыванняў, пачуццяў аўтара. Ёсць розныя віды лірыкі — грамадзянская, філасофская, пейзажная, інтымная, духоўная... Але сапраўднаму паэту не чужыя і публіцыстычныя матывы. Ён неабякава да таго, што адбываецца ў паўсядзённасці. Калі ж крытыка, не ўлічваючы адметнасць яго як творцы, настойліва патрабуе «павярнуцца тварам да жыцця», не ведае, як быць далей. Перад такой дылемай апынуўся ў вершы «Ці варта сёння быць паэтам?» Тодар Кляшторны.

Тодар Кляшторны.

Душа Яські надломлена, і з яго вуснаў гучыць горкае прызнанне:

*Я кахаў, —
Цалавалі другія,
Я маліўся, —
А нехта пляваў,
Я шукаў дарагога Месію,
А Юда яго прадаваў...*

Прыкра на душы і ў Андрэя. І таксама з-за сваёй непрыкаянасці. Страшней аднак тое, што і само жыццё апынулася на паўстанку, з якога цяжка адшукаць нейкае выйсце:

*Мы кроім вяртакі чужых
Па густу — нораваў другому,
І транна, брат, як заўсяды,
Часцей выходзіць па-другому.*

Пасадыць маладосці задзёр». Твор выражаюць заключныя радкі, што паўтараюць пачатковыя, набываючы яшчэ большую праўдзівасць і пераканаўчасць.

Косіць рабіну восень

Лірыка Тодара Кляшторнага ўражвае пластычнай выразнасцю малюнкаў прыроды, а вершы пра каханне — быццам тыя дьяменты. Калі што і шкодзіла пры гэтым, дык некаторае паўтарэнне ў выяўленчых сродках. Яго любімы эпітэт «ледзяны» пераходзіць з верша ў верш. Выкарыстоўваўся і ў пейзажных замалёўках, і ў любоўнай лірыцы. Але ж у паэзіі працаваў усяго нейкіх дзесяць гадоў. З гадамі набыў бы куды большы творчы вопыт, хоць для яго ўзросту ён быў і так немалы. Узяць хоць бы верш «Зазімак»:

Ці бывае паэт не лірыкам?

*Ці варта лірыку пілікаць?
Ці варта лірыкай займацца?
Я доўга думаю над гэтым
І сам да вынікаў прыходжу,
Што свет не створан без паэтаў,
Як і не створан без прыгоды,
А песні трэба нам другія,
Ад нас інакшых песень просіць...
Мае гітары ледзяныя
Вартуе бусел у балоце.
Да іх я болей не вярнуся, —
Не можа сын свае эпохі
Паць неба вольнай Беларусі
Ісці ў далі сцэжкай вохкай...*

Тодзік — быццам раскрыжаваны Езуска

Маленства яго прайшло ў вёсцы Парэчка каляшняга Лепельскага павета, а цяпер раёна, дзе ён нарадзіўся 11 сакавіка 1903 года. Пасля службы ў Чырвонай арміі вучыўся на рабфаку ў Оршы, потым у Беларускам дзяржаўным універсітэце. Працаваў на розных пасадах у рэспубліканскіх газетах і часопісах, уваходзіў у творчыя арганізацыі («Маладняк», «Узвышша», Беларуска асацыяцыя пралетарскіх пісьменнікаў). З Міхасём Зарэцкім, Васілём Кавалём і Максімам Лужаніным ледзь не стаў стваральнікам яшчэ адной — «Рамантыкі». Аднак гэты намер так і застаўся намерам.

Згадкі Максіма Лужаніна пра той час цікавыя тым, што ён праўдзіва вымалёўвае партрэт свайго таварыша па пры: «Чамусьці ўсе знаёмыя называлі яго Тодзік, памяшчалі. І ўсімхаліся. І ў яго самога на твары гасіць ласкавы выраз, нібыта, як цяпер часта пішучы, у нечым чуў правінку чалавек. Ягоная ўсмешка хіліла да сябе, настроивала на добразычлівасць, абязбрываючы тых, хто гневаўся ці гатовы быў угневацца».

Нават «жартавалі, што ягоны, некалькі адлучаны ад рэчаіснасці, дакладней — вышураны выраз вачэй выклікае на ўяўленні постаць раскрыжаванага Езусіка — такая крыжы стаўлялі некалі ў вясковых каплічках і касцёлчыках. Падабенства да евангельскага пакутніка крыху парушала заўсёдна, як быццам прымёрзлая да ніжняй губы папярска, найчасцей пагаслая. Наогул жа ад яго патыхала няўлоўная дабрата, не падкрэсленая, а менавіта няўлоўная, і гэта вабіла: адчувалася, гэтакі чалавек не здолее зрабіць блага».

Вольны час аддаваў творчасці, а калі ажаніўся, і сям'і. Выдаў кнігі «Кляноўныя завеі» (1927), «Святлацены» (1928), «Ветразі» (1929). У 1930 годзе асобным выданнем выйшла паэма «Палі загаманілі».

У крытыцы — свая муць

А першымі яго публікацыямі сталі вершы «На смерць Фрунзэ» і «Блындае вецер» («Аршанскі маладняк», 1925, № 2). На жаль, у параўнанні з першымі выступленнямі тых, хто з ім уваходзіў у літаратуру, так сабе. У вершы пра

Фрунзэ паэзіі ні каліва. У другім — звычайнае награвашчванне слоў:

*Блындае вецер па вуліцы,
Скача ў пацёмках балет,
П'яным брадзяюа туліцца
К вуснам кабет.*

*Ночанька цёмная,
Жуда таёмная,
Вуліца спіць!*

*Толькі ў завулку —
Глухім завулку
Хтосьці крчыць...*

І ў далейшым яму не ўдалося цалкам пазбавіцца гэтых недахопаў. Праўду кажаў Я. Калядны («Маладняк», 1927, № 3): «У яго часта — шаблоннасць, штампы, асабліва ў вобразах. І змест у яго асаблівы». Заўвагі не толькі істотныя, а і праўдзівыя. Аднак іх можна было б прыняць, калі б пад усё гэта не падводзілася палітычная аснова: «Ён на раздарожжы». Значыць, «не наш», а да такой высновы прыйшоў С. Левін («Полымя рэвалюцыі» 1934, № 9).

Асноўныя выпадкі былі скіраваны супраць паэмы «Калі асядае муць», якая ўспрымалася як лагічнае звязанне ў яго творчасці: «Сум, журботнасць, непрыстасаванасць да жыцця і неразуменне жыцця — вось што характэрна для ўсіх герояў паэмы». Пакарыстаўся крытык і маральна недапушчальным прыёмам, правёўшы паралель паміж персанажамі твора і самім Тодарам Кляшторным: «Дрэнна тое, што і сам паэт зліваецца з ім».

Дзе ж ты, ісціна?

Былі і іншыя крытыкі, якія не прымалі гэты твор. Калі ж паставіцца да яго аб'ектыўна, паэма прываблівае жаданнем аўтара разабрацца ў падзеях, калі з увядзеннем нэпа пачалося адступленне ад ранейшых рэвалюцыйных крытэрыяў, што выклікала ў многіх нязгоду. Персанажы паэмы Яська, Андрэй, сам Аўтар таксама ў многім расчараваны. Яны не могуць спакойна назіраць за тым, як абясцэнвваюцца маральныя каштоўнасці, якія здаваліся вечнымі і нязменнымі, як правяць баль грошы, як мізарнеюць людскія душы. Ці не найбольш балюча Яську. Былы чырвонаармеец, ён не можа змірыцца з тым, што родны бацька, які яшчэ не так даўно напракаў яго за смельца памкненні, рэзка перайначыўся, аб чым прама заяўляе ў сваім лісце яму:

*А ідзі, —
Не цмін залаты?
А імкненні, —
Не тыя ж лілей?
Я не ведаю,
Што зэта ты
Так аддаўся душою ідэям!*

Туту гузе — розніца

Шчыра адданы роднай Беларусі, заклапочаны яе лёсам, Тодар Кляшторны не прымаў тое, што ганьбавала вялікую мэту, абясцэнвала маральныя каштоўнасці. Лёгка папракнуць і персанажаў, і самога аўтара ў безыдэйнасці, у песімізме. Цяжэй зразумець іх. Паэма «Калі асядае муць» — адна з першых спроб беларускай паэзіі крытычна паставіцца да блізкай ёй сучаснасці. Яго папракалі ва ўпадніцтве, песімізме, а ён, пакутліва перажываючы хвіліны сумненняў, прыглядаўся да свету і людзей, а найперш як бы ўзраўнаўся ў самога сябе. Належаў да тых, хто, апынуўшыся на скразняковых

*Мёрзлы месяц з-за гор васількамі
Перасыпаў азёрную сіль.
Стыне ўсё...
Ледзянымі сярпамі
Выйшла восень рабіну касіць.*

*Тоўпы зор снежавым пералівам
Разматалі ў палях навады.
Быццам коні з намыленай грывай,
У пацёмках застылі сады.*

А гэта часіна абуджэння прыроды ад наяданяга сну — «Раджаўся дзень...»:

*Раджаўся дзень,
За лесам тухлі зоры,
І хтосьці золата
Над стрэхамі губляў,*

Кніжкі Святлацены Тарэзонскай.

вятрах такой прыгожай у сваім абнаўленні і разам з тым жорсткай эпохі, што не толькі ламала людскія лёсы, а, перайначваючы свет да лепшага, знішчала тое, што фарміравалася стагоддзямі.

Як ні прыгадаць з гэтай нагоды верш «Рыжы, но...» з яшчэ першай яго кнігі «Кляноўныя завеі». У ім у нечым і ясеніская туту па вёсцы, якая адыходзіць у нябыт, а рыжы конь, што назаўсёды прапісаўся ў біяграфіі паэта, частка яе:

*Рыжы, но,
Не глядзі з-за плуга,
Годзе слухаць табе салаўя!
Уліў бы ў косці старэнькай пугай,
Тузануў бы,
Ды нечага жалі.
Помню, рыжы,
Па сіняй атаве
Жарабячы ты зух распытаў;
Ў заліхвацкай кадрылі
Не раз капытамі
Разлаваана мяне частаваў.*

Ёсць, аднак, і сваё, хоць і не дужа пераканаўчае, калі лірычны герой спрабуе прымырыць жыццё ранейшую і вёску сучасную: «На шырокія гоні // Прывяду я стальнога каня... // Не шкадую мінулых мяцельяў, // Не шкадую рассыпаных дзён, // Я хачу толькі ў новае стрэмя //

*А над бялэсымі
Люстэркамі азёраў
Туман сярэбраную
Пражу разматаў.*

*Жалейка пастуха
Дзень новы прывітала,
На кананяльніку
Зайгералі вераб'і,
Зара за ўзоркамі
Начніцы замыкала
І косы вешала
На росныя гаі.*

Даўно заўважаю, што паэты здатны як бы прагназаваць уласную будучыню. Па-добным прарокам у дачыненні да свайго лёсу аказаўся і Тодар Кляшторны. Гэта відаць з пачатку другой часткі паэмы «Калі асядае муць»: «Я запісан, мабыць, кандыдатам // Першым ад бліжэйшых да труны...» Яго жыццёвы шлях абарваўся 30 кастрычніка 1937 года. Але найлепшыя вершы яго — не тыя, якіх патрабавала ад яго пісаць крытыка, а лірычныя — засталіся ў гісторыі літаратуры. Невыпадкова Сяргей Грахоўскі сваю прадмову да яго выданага ў «Бібліятэцы беларускай паэзіі» (1970) назваў менавіта так — «Лірык нашага рання».

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Кругаварот адлюстраванняў

Гаворка пойдзе аб новай кнізе «Літаратурныя дыялогі: мастацкія пошукі беларускай літаратуры XX—XXI стагоддзяў» (Мінск, Выдавецкі цэнтр БДУ, 2022). Аўтар кнігі літаратар, навуковец, педагог з Гродна Аліна Сабуць стала пераможцам галоўнага літаратурнага спаборніцтва Гродзенскай вобласці — IV Абласнога конкурсу рукапісаў імя Цёткі ў намінацыі «Крытыка і літаратуразнаўства».

Зрэшты, дзякуючы перамозе ў конкурсе рукапісаў, фармат якога апошнім часам набывае папулярнасць, і нарадзілася гэтая кніга. Літаратурная крытыка — справа няўдзячная. І лёс яе ўвогуле шматпакутны. Але ў свеце ўсё імкліва мяняецца; жыццё рухаецца па спіралі. Сёння мы назіраем узмацненне пазіцыі крытычнага слова ў сацыяльных і культурных працэсах агульнаагульнага і глабальнага маштабу. Сучасная літаратурная крытыка ўспрымаецца не толькі як частка мастацтва, але і як рухавік яго развіцця. Усё проста. Уявіце сабе: чалавек чытае кнігі, падрабязна вывучае іх асаблівасці, затым са сваіх уражанняў, высноў стварае ўласную кнігу. І пра яе таксама варта напісаць. Рэфлексія за рэфлексіяй, досвед за досведам: карціны свету мастацтва змяняюць адна адну. Такі своеасаблівы кругаварот адлюстраванняў магчымы толькі дзякуючы даследчыкам літаратуры, стваральнаму характару іх крытычнага мыслення.

Але ж нельга недацэньваць і ролю прадметаў даследавання. Як відаць з назвы кнігі, у цэнтры ўвагі Аліны Сабуць, кандыдата філалагічных навук, дацэнта кафедры беларускай філалогіі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, — сучаснасць і недалёкае мінулае айчыннага мастацтва слова. З-пад увагі даследчыка не выпадае ні адна нязначная дэталі, ні адзін нюанс бязьмякнай касмічнай прасторы, імя якой — прыгожае п'ямэнства. Аўтару ўдалося ўзвесці складаны кангламерат з характэрных рыс айчынай літаратурнай спадчыны, з яе пачуццёвага, ментальнага ўспрымання і прымусіць гэта ўзаемадзеянне, працаваць, як зладжаны механізм. Дыялогамі Аліны Сабуць акцэнтуецца сацыяльнае, грамадзянскае гучанне літаратурнага свету; папулярныя камп'ютэрныя, веды, культурныя ўзаемасувязі, перамяшчэнне традыцый — будаўнічы матэрыял для нашага агульнага беларускага дома. «Дыялог літаратуры — адзін са складнікаў культурна-эстэтычнага развіцця грамадства», — з такога тэзіса пачынаецца аўтарскае прадмова з акадэмічнай назвай «Уводзіны». Так, усё нагадвае пра навуковасць гэтай кнігі: крыніцы і спасылкі на іх; выкарыстаная ў кампазіцыйнай частцы навуковая жанравая форма — параграф; спецыяльная лексіка: «дыскур», «канцэпт», «мадыфікацыя»... Не бяда, што адзін сказ можа займаць амаль палову старонкі. Як і належыць навуцы, канчатковая мэта — развіццё. На прыкладзе гэтай кнігі можна канстатаваць, што літаратурны крытык сёння — грамадскі актывіст-асветнік, краязнаўца, выхавальнік інтэлектуальнага

эліты і асобнага патэнцыялу кожнага адукаванага грамадзяніна. Тут вас чакае інтэлігентная, добразначная гутарка з сучаснікам на мове яркай, эфектнай, напоўненай вобразнасцю, вытанчанасцю і жаноным шармам.

«Кожны творца і кожны мастацкі твор — гэта непаўторны індывідуальны свет-бачанне, свет-адлюстраванне, свет-сцвярджэнне. У творчай асобе тоіцца патэнцыял мастацкай дзейнасці. Унутраны свет твора і ўнутраны свет чалавечай асобы невычарпальныя», — напіўна, кожны з нас гатовы падпісацца пад аксіёмам Аліны Сабуць. Самы час зазірнуць углыб нашага персанальнага мастацкага свету і азірнуцца вакол, пачаць бачыць, адлюстроўваць, сцвярджаць, нібыта нагадвае аўтар кнігі. На шляху спасціжэння аўтарскіх ісцін чытач умацоўваецца ў думцы аб тым, што літаратура — гэта нашмат больш, чым проста мастацтва: падмурак для існавання чалавека як асобы. Максім Багдановіч, Янка Купала, Якуб Колас, Максім Гарэцкі, Цётка, Адам Міцкевіч, Леў Клейнбарт, Алег Лойка, Аляксей Адамовіч, Рыгор Бардулін — пералік удзельнікаў «Літаратурных дыялогаў» Аліны Сабуць, апісаных у першым і другім раздзеле кнігі («Класіка: суразмоўны дыялог праз стагоддзе» і «Слова пра класікаў і класіка слова: актуальнасць запаветаў»), здольны абудзіць гонар за нашу нацыянальную культуру, культуру слова і стаўлення да яго.

У трэцім раздзеле «Сучасны літаратурны свет» на старонкі кнігі трапілі вобразы беларускіх пісьменнікаў, якія рака часу паспела аднесці не так далёка: Максім Танк, Рыгор Бардулін, Леанід Галубовіч, Яўгенія Янішчыц, Генадзь Пашкоў, Вольга Русілка і іншыя. Мне падаецца, што эпітэт «сучасны» для апісання гэтай тэрыторыі айчынага літаратурнага свету ўжыты Алінай Сабуць таксама ў дыялагавым кантэксце, у сэнсе судакранання і суіснавання — «сучасны». Сучаснасць тут — хутчэй не якасна-ўтылітарная, а філасофская катэгорыя, якая ўказвае на ўстойлівую цэласнасць часоў і частак — гістарычных эпох як асобных элементаў адзінага цэлага. Большасць узаемасувязей маюць наогул пазачасавы і пазастаравы характар; амаль нічога не падзяляе паняцці «свет» і «сусвет». Калі першы і другі раздзелы кнігі — пра перамяшчэнне літаратурных традыцый, то трэці ў большай ступені прысвячаецца іх развіццю.

З хваляваннем мной прачытаны чачцверты раздзел «Літаратурных дыялогаў» Аліны Сабуць — «Літаратурная Гродзеншчына сёння». Ігар Жук, Аляксей Пяткевіч, Данута Бічэль, Людміла Кебіч, Людміла

Шаўчэнка, Анатоль Апанасевіч, Віктар Кудлачоў і Ірына Фамянка — са старонак «дыялогаў» чуюцца імёны, галасы блізка знаёмых нам людзей, землякоў, сяброў. Калі творца і чытач адчуваюць на сабе ўвагу аўтара гэтай кнігі, наша літаратурнае сёння атрымлівае прагрэсіўны імпульс. Духовнае жыццё мастацкага слова на старонках кнігі выглядае займальным і гарманічным. Больш за тое: прапанаваны навукоўцам веды пра мастацтва нясуць прыклады людскога разумення, святло надзеі на лепшае.

Пісьменніца выказвае шчыры клопат пра лёс беларускай кнігі, разбіраецца з рэцэпцыяй сусветнай літаратуры ў нашым беларускім мастацтве, слова аналізуе лёсы некаторых перакладаў... Сувязь ідэі дыялогу з працэсам пошуку, гэта значыць, з высакраднай традыцыйнай стваральнай працы, бачыцца мне непарыўнай, лагічнай, уласцівай айчынным мастацтвам і навуцы аб ім. Нездарма Аліна Сабуць называе мастацкае майстэрства «імкненнем да новага, вышэйшага ўзроўню пазнання, да «звышлітаратуры»». Пяты раздзел мае назву «Беларуская літаратура ў сусветным кантэксце» і прысвячаецца інтэграванню беларускай літаратурна-дыялагавай традыцыі ў глабальны палілог, супольнасць сусветных мастацкіх дыялогаў. Літаратуразнаўца даследуе мастацкае судакрананне Максіма Багдановіча і Поля Верлена, Рыгора Бардуліна і Федэрыка Гарсія Лоркі, Рыгора Бардуліна з Барысам Пастарнакам і Андрэем Вазнясенскім, Алеся Разанава і Мацуа Басэ.

Творы, імёны, перапляцены шляхоў... Насамрэч, у сваёй кнізе пра літаратуру мая калега гаворыць на тэмы надзвычай важныя сёння. Вялікім творчым дыялогам, як альтэрнатывай вечнай несустрачы, рухаецца наша жыццё. Спраўднае мастацтва грунтуецца на ўзаемасувязях. Пра гэта сказана і ў «Глыбачы і слях» Максіма Багдановіча, і ў Цётчынай «Лучыны», а таксама ў «Вавілонскай бібліятэцы» Х. Л. Борхеса, у рускага вучонага-філолага М. М. Бахціна... Калі творчы чалавек застаецца ў адзіноце, замыкаецца на сабе, вымушаны сам пісаць пра свае працы, займацца аўтарэцэнзаваннем, — прагрэс мастацтва, гэты сімвалічны кругаварот адлюстраванняў, спыняецца. (Пра гэта згадвае, напрыклад, Уладзімір Набокаў у сваім рамане «Дар».) Памятаецца, Аліна Эдмундаўна вельмі тактоўна прапанавала мне спаткуць толькі анаталію да сваёй кнігі. Але, на шчасце, пазней уручыла для знаёмства і саму кнігу. Знаёмства адбылося. Кніга — тым больш.

Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК

Лекаванне... пяром і словам!

Рэдактар і лекар... Здавалася б, што можа быць агульна ў дзвюх такіх розных професіях? А, між тым, знаёміўшыся з асобнымі фрагментамі рукапісаў Уладзіміра Караткевіча і параўнаўшы іх з адпаведнымі кавалкамі ў друку перыяду 1960—1980-х гадоў, дакладна магу сказаць: агульным павінен быць прынцып «не нашкодзь».

і пры гэтым займальна, захапляльна і з вялікім эмацыянальна-пачуццёвым напалам — вось у чым неардынарнасць і нават геніяльнасць творцы. Але яго імкненне ўплываць на працэсы сучаснасці, давесці народ на найлепшыя рысы ўласнага менталітэту, прыгажосць беларускай душы і яе адметнасць у сусветнай супольнасці не заўсёды знаходзіла разуменне ў працэсе падрыхтоўкі твораў пісьменніка да выдання.

Аўтар манаграфіі, кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры медыялінгвістыкі і рэдагавання БДУ, даследчык тэорыі і практыкі рэдагавання Пятро Жаўняровіч, акрамя ўсяго, з'яўляецца караткевічазнаўцам: здаўна вывучае яго творчасць, перакладае на рускую мову раманы, аповесці, эсэ і вершы У. Караткевіча, уключаючы тамы 25-томнага Збору твораў.

У манаграфіі П. Жаўняровіч зрабіў акцэнт на шматбаковасць рэдагавання, разглядае ўвядзенныя змены ў творах У. Караткевіча з улікам часу іх напісання і выдання, прымяняючы прынцыпы дыскурснага аналізу шляхам супастаўлення рукапісаў, машынапісаў з тэкстамі,

надрукаванымі ў кнігах, часопісах і газетах. Аўтар класіфікаваў адрозненні па экстралінгвістычных і лінгвістычных параметрах. Экстралінгвістычныя змены П. Жаўняровіч даследаваў з экстрапаліяцый на тагачаснае сацыяльна-эканамічнае становішча ў краіне і панаванне адпаведнай ідэалогіі. Усё, што праходзіла ў друк у часы Савецкага Саюза, кантралявалася Ляолюлітам. Дакументы, якія былі створаны ў рабочым працэсе гэтых органаў і па якіх мы можам меркаваць аб асаблівасцях працы тагачасных рэдактараў, сёння знаходзяцца ў Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь. Даследаванне аўтарам гэтых дакументаў стала адным з аспектаў аналізу рэдагавання ў савецкія часы. Так, калі шырока праводзілася антыалкагольная кампанія і прапагандаваўся здаровы лад жыцця, з тэкстаў выкрэсліваліся, здавалася б, самыя бяскрыўдныя згадкі аб ужыванні віна падчас застоўляцця ў іншых урачыстых момантах. П. Жаўняровіч не дае ніякіх ацэнак, галоўна яго мэта — зафіксаваць, канстатаваць тое, што было, паглуміцьшы акалічнасці і магчымыя прычыны.

Важнай тэарэтычнай часткай даследавання з'яўляецца тое, што аўтар паказаў на прыкладах, чым адрозніваецца рэдактарскі аналіз і рэдактарская праўка, макраўзровень і мікраўзровень аналізу ў працэсе падрыхтоўкі твора да друку, разгледзеў асаблівасці рэдагавання ў блогасферы і ў СМІ Беларусі. Акрамя таго, даследчык даў, чаму тэрмін «літаратурнае рэдагаванне» патрабуе ўдакладнення і дапрацоўкі, спыніўся на асаблівасцях тэрміналогіі ў замежных даспаможніках па рэдагаванні, вылучыў асноўныя падыходы да працы з тэкстам будучага твора. Колькі існуе рэдактараў у рэдакцыйных сродках масавай інфармацыі, выдавецтвах, але няма ніякіх з іх разумеюць розніцу ўжывання паняццяў «крытыка маўлення» і ўласна «рэдагаванне», праблемнасць тэрміну «аўтарэдагаванне».

Манаграфія Пятра Жаўняровіча будзе вельмі карысна любому рэдактару для професійнага ўдасканалення і росту, а таксама зацікавіць усіх неабыхавых да творчасці Уладзіміра Караткевіча дый увагуле аматараў прыгожага пісьменства.

Яна БУДОВІЧ

Душою наш

Нядаўна ў выдавецтве «Беларусь» пабачыў свет зборнік вершаў таленавітага паэта Георгія Кісялёва «Я — рускі беларус» («Я — русский белорус», наклад 330 асобнікаў. На жаль, аўтар не паспеў патрымаць яго ў руках. Памятаю, першапачатковая аўтарская назва кнігі была «Час малітвы» («Час молитвы»). Паэт ужо не ўдзельнічаў у падрыхтоўцы выдання да друку. У афармленні кнігі выкарыстаны графічныя малюнкі аўтара.

Водгук аб новай кнізе старэйшага таварыша па літаратурным цэху — развітанная даніна памяці. Пры жыцці Георгія Іванавіча выйшла ўсяго некалькі зборнікаў, у асноўным вершы публікаваліся ў тоўстых літаратурных часопісах, шмат — у «Нёмане». У маладыя гады паэт шукаў сябе ў розных прафесіях, працаваў у Омску, Аранбургу, на Камчатцы, аб'ездзіў палову вялізнага Саюза. Лёгка зрываўся з наседжаных месцаў, хацеў шмат убачыць, спазнаць. У 1967 годзе скончыў у Маскве Літаратурны інстытут.

Усё яго багаце на творчасць жыццё адлюстравалася ў сямі частках зборніка. Хачу згадаць тыя, аб якіх раней не пісала. Тэмы ў раздзелах «Беларусь і Расія» («Беларусь и Россия»), «Мастак» («Художник»), «Біяграфія» («Биография») розныя, але іх аб'ядноўваюць вершы, поўныя пяшчоты, пранізлівасці і любові. Назвы простыя і гаваркія: «Мой радавод» («Моя родословная»), «Кветкі Расіі» («Цветы России»), «У Ігнацьеўны» («У Игнатьевны»), «Нёман» («Неман»), «Не, не за Волгай ці Доном» («Нет, не за Волгой или Доном»), «О Беларусь!», «Гляджуся, гляджуся ў начную Беларусь» («Гляжусь, гляжусь в ночную Беларусь»), «Паэзія — мая работа» («Поэзия — моя работа»), «Чорная работа» («Черная работа»), «Перакур» («Перекур»), «У кузні»

(«В кузнице»), «Аповед рыбака» («Рассказ рыбака»)...

У радках «Узгоркі Ваўкавыска» («Холмы Волковыска») пераплітаецца вельмі асабістае, ціхае з адгалоскамі гістарычнага духу месца: «В гору бор поднимаю, хвоей звеня // Над стрелой обелиска. // Вы качаете, словно колыска, меня, // О холмы Волковыска! // Вот взбегу я на холм и споткнусь сгоряча: // Красной ржавью на солнце // Мне распорет ботинок обломок меча // Крестноносца-тевтонца!»

Штараз захапляюся прастаюй і яснасцю залатога слова паэта. Строфы без пафасу, пустой карункавасці і «кучараваасці», але колькі патаемнага лірызму і багацця!

Паэт не баіцца прылічыць сябе да жабракоў, яго шчырыя выявы дакладныя, выклікаюць у душы чытача зваротны водгук: «Тот же, в сущности, острожник, // Я бреду во мле дорог. // Неказистый подорожник — // Мой лазоревый цветок. // Как этанник и колодник, // Рад и лунному лучу, // Среди нищих и голодных // Кандалами дни влачу...»

Адчуванне кроўнага адзінства славян, агульнага культурнага кода рускіх і беларусаў дапамагае Г. Кісялёву, чалавеку з суровай, лясной Валогодчыны, усім сэрцам прыняць новую радзіму — Беларусь: «Гляжусь, гляжусь в ночную Беларусь // С волнением сына, тайным и ревнивым, // И, может быть, стократно повторю // В любви к её лесам и спящим нишам».

Георгій Іванавіч добра ведаў творчасць беларускіх класікаў, шмат гадоў перакладаў сучасных беларускіх паэтаў, адчуваў мову, бо прыняў яе як блізкую, родную. Гэтага дружнага, сумеснага праца толькі ўзбагаціла беларускую паэзію, пашырыўшы яе рускую аўдыторыю:

*Глаза в глаза — гляжусь в леса, поля.
И где-нибудь на дальнем полустанке
Бескрайный илхас постелет мне, выля,
Земля Купаль, Коласа и Танка.*

*И, Беловежской пуще не чужой,
Любя её и в декабре, и в мае,
Я две Руси славянскою душой,
Как берега, собой соединяю.*

Паэт валодаў тэхнікай графікі, акварэлі, малюнка, сябраваў з гродзенскімі мастакамі. У раздзеле «Мастак» («Художник») засталася шмат прысвячэнняў сябрам-паэтам, пісьменнікам — Мікалаю Рубцову, Генадзю Хамутову, Пятру Каданцаву, Валерыю Сухараву, Юрыю Сапажкову, Таццяне Лейцы, Наталлі Капе, Таццяне Андрэйчанцы; гродзенскім мастакам Сяргею Цыбізаву, Казіміру Сізінеўскаму, Уладзіміру Сядзякіну, Станіславу Кузьмару. Таленавітаму майстру Сяргею Цыбізаву, які даўно пайшоў у іншы свет, паэт прысвяціў асабліва радкі: «Воскресил старинный Гродно // Кистью вдумчивой своей, // Как и все, полуголодный, // Мастер Цибизов Сергей».

У раздзеле «Біяграфія» («Биография») паэт добрым словам успамінае сяброў, аднакласнікаў, сваіх настаўнікаў: «Зато, что жили не юля // По совести, а не по чину, // Ещё за то, учителя, // Спасибо, что меня учили!»

Шмат паэтычных радкоў у зборніку аб рабочых прафесіях. Сам творца спазнаў працу качагара, кавала, рыбака на Камчатцы, зведаў іх цяжкасць: «Мозоли мои, как медали, // Чтоб больше наград не просил, // Как будто на складе мне дали // Совковой лопате в досыл».

Творчым настаўнікам Георгія Кісялёва ў літінстытуце быў вядомы паэт Ілья Сяльвінскі (1899—1968 гг.) — зверлаю, марак, электразваршчык. Яму прысвечаны радкі ў вершы «Настаўнікі» («Учителя»): «Потом к поэту-старуку // Я напросился в подмастерья. // И мы, собратья по стиху, // Пред мэтром скрежили перья». Строгі настаўнік падтрымліваў моладзь, але і патрабаванні ў яго былі высокія: «Он нам прощал неточность слов, // Но не прощал ни нотки фальшив».

Пад адной вокладкай злучыліся выбраныя вершы, што збіраліся дзесяцігоддзямі. У словах «Я — рускі беларус» няма нечаканасцей парадоксу, якой-небудзь кан'юнктуры, але адчуваюцца душэўная прастата і давер, шчырыя пацудзі зліваюцца з духоўным братэрствам, генетычнай памяццю рускага чалавека і паэта, таму ён «Душою — беларус».

У сям'і засталіся незавершаныя ўспаміны паэта пра вядомых літаратараў яго часу. Можа быць, дачка вернецца да рукапісу бацькі, і чытачы атрымаюць новую пазнавальную кнігу.

Немагчыма ў адным артыкуле перадаць усю глыбіню паэтычнага дару Георгія Кісялёва, але ўпэўнена: да яго пранікнёных вершаў будучы зьяртак людзі, каб спасцігнуць праз паэзію душэўную гармонію!

Марына БОЛДАК

У Перамогі цана высокая...

Упершыню на гэтую тэму мы загаварылі гадоў дзесяць таму. Выдавецтва «Чатыры чвэрці» на адной з праваслаўных выставак з удзелам Таццяны Дашкевіч прэзентавала чарговую кнігу з серыі «Дзеці вайны». У той дзень пад акампанемент гітары ў яе выкананні гучалі шчымыя песні пра Вялікую Айчынную вайну. Пранікнёныя словы, прыгожы голас краналі прысутных да слёз. Пасля выступлення Таццяна Мікалаеўна расказала мне пра задуманы праект, які здзяйсняла ўжо амаль пяць гадоў: яна шукала відавочцаў жудасных падзей і занатоўвала іх аповеды пра перажытае ў дзіцячыя гады. Вобраз кнігі, зразумела, на той час ні ў мяне, ні ў яе нават і не вымалёўваўся. Але адчувалі, што сабраны ёю матэрыял павінен з рукапісаў выліцца ў нейкую іншую фарму.

На маё пытанне, чаму яна занялася гэтым, адказ, мабыць, тады быў, але да канца я зразумела пісьменніцу, калі прачытала прадмову да кнігі ў дасланым у 2022 годзе рукапісе:

«...Толькі ў сорак гадоў я зразумела, навошта мне, маленькай дзяўчынцы, бацька расказаў на ноч не казкі, а выпадкі са свайго ваеннага дзяцінства. Аднойчы я прачулася з думкай: «Іх трэба запісаць». Гэта ж узрушальныя гісторыі! У іх — праўда, у іх — жыццё. І ўсе апошнія пятнаццаць гадоў свайго жыцця я шукаю і знаходжу тых, хто ў дзяцінстве быў відавочцам ваеннай штодзённасці».

Наўрад ці ўспомніцца іншыя падрабязнасці нашай размовы, але падалося, што з таго часу мы былі на моцнай душэўнай сувязі. А аднойчы, прачытаўшы матэрыял пра паэта Мікалая Шыпілава, я даведлася, што Таццяна — жонка гэтага неардынарнага чалавека. Пятнаццаць гадоў была шчаслівая з ім. Разумею, які напруты быў яе лёс, і асабліва калі яго не стала. Мабыць, таму душа яе так востра адчувае чужы боль і так шчыра адгукаецца на яго.

Таццяна Дашкевіч — хрысціянка, праваслаўны чалавек — насамрэч змагла «пачуць» самае галоўнае з таго, што распавялі ёй людзі. Яна з душэўным трапятаннем, вельмі асцярожна, беражліва апрацавала іх гісторыі і, на мой погляд, змагла данесці да чытача тую самую праўду.

Кніга Таццяны Дашкевіч «Ліст, які ляціць скрозь гады» — вынік шматгадовай працы — убачыла свет у серыі «Дзеці вайны». З любоўю прэзентуючы яе чытацкай супольнасці, хачу нагадаць, што праца над серыяй у выдавецтве працягваецца. Створаная ў 2010 годзе да 65-годдзя з дня Вялікай Перамогі, яна няспынна папаўняецца творами знакамітых пісьменнікаў ды і іншых, тых, хто не можа больш трымаць у сабе набалелае і вырашыў падзяліцца ўспамінамі пра сваіх родных — бацькоў, дзядоў, для якіх вайна не была пустым гукам. Адна з герайн кнігі «Ліст, які ляціць скрозь гады», сказала пра гэта простымі словамі:

*На чистейшие страницы
Боль души моей ложится,
Время лучшее придет —
Кто-то боль мою прочтет.
От веселья или от скуки
Вдруг возьмут тетрадку в руки:
«Не судите очень строго —
Все дается нам от Бога.
Неумело и нескладно,
Вы простите меня — ладно?
Просто я молчать не стала,
А взяла и записала».*

Я ўдзячна тым аўтарам, хто спрычыніўся да нашай кніжнай серыі, у якой ужо выйшла 38 кніг, яшчэ і за тое, што яны асабіста мне дапамаглі сцішыць пацудзі віны перад сваімі

роднымі, асабліва перад бацькам. Ён жа ваяваў, на фронце быў танкістам, пасля ранення — ужо ў партызанскім атрадзе. І з жыцця пайшоў у 1999 годзе — у ноч з 8 на 9 мая, чакаючы свята. У мяне ж за штодзённай мітуснёй не хапіла ні часу, ні розуму паслухаць, занатаваць. Таму, відаць, выпела ідэя такой серыі. А з выходам кожнай новай кнігі — не толькі радасць, але і палёгка.

Сёння ўсе выразна ўсведамляюць: каб мець будучыню, трэба помніць мінулае. Упэўнена, што цяпер той час, калі неабходна ўзняцца да літаратуры пра падзеі страшэннай трагедыі, што адбылася на нашай зямлі ў XX стагоддзі.

Час ад часу задумваешся: колькі яшчэ недасказана, недапісана, не апублікавана! Кожны з нас можа сказаць пра сябе: «калі не ты, то хто паклапоціцца, калі не згасла гістарычная памяць». Так лічыць і наша аўтарка, бо напрыканцы сваёй прадмовы да кнігі яна напісала: «Часам мне здаецца, што мае суразмоўцы вайну так і не змаглі перажыць — так выразна паўстае яна перад вачыма з іх апаўданняў. І абякаваць будзе злачынствам. Бо для іншых кніг, падобных да гэтай, ужо падрастаюць новыя героі... Дзеці — на новай вайне».

Галоўнае выснова, якую можна зрабіць, прачытаўшы гэтую кнігу: у злачынстваў няма тэрміну даўнасці, іх нельга дараваць, іх нельга забыць.

Ліліяна АНЦУХ

У святле тваёй зоркі

Надыходзіць вясна і абуджае мрой аб лепшым. Прага дакрануцца да нябёсаў і адначасова шчымлівы сум па тым, чаго не вернеш... Каб зразумець, пра што марыць і чым жыве жанчына, раздзяліць з ёю яе нябёсы, паспрабуем зазірнуць у яе душу праз вершы.

Надзея ПАРЧУК

Брэст

**З вясной-красой,
жанчынкі, вас!**

Ляцяць-крыляюць з выраа
Зноў птушкі чарадою.
Мае сяброўкі мілыя,
Вітаю вас з вясною!

З жаночым святам, родныя,
З душэўнай маладосцю,
З любоўю паўнаводнаю,
З адвечнай прыгажосцю!

Краса, жанчына і вясна —
Сімволіка паэтай.
Жыццё не вып'ецца да дна,
Пакуль кружыць планета.

Пакуль вяртаецца да нас
Прыроды аднаўленне,
Прымайце сэрцайкам штораз
Нябёс благаслаўленне.

Ірына ЧАЧОТКА

Мінск

Маё адно-адзінае каханне
У свеце жорсткім здрады і маны,
Як лёгкі подых ветру на святанні,
Я ведаю: яму няма цаны.

Яго шукаюць доўга і адвеку,
Ды не спазнаўшы, сходзяць на спачын.
А я гляджу у вочы чалавека —
І бачу там бязмежнасць, далачыню.

Маё адно-адзінае каханне,
Мая журба, і радасць, і спакой...
Я дзякую нябёсам за спатканне,
Такое ішчасце побач быць з табой.

Любоў МІХАЙЛАВА

Віцебская вобласць

Каханне

І чаго ў маіх пачуццях да цябе
Болей: мо нянавісці... мо жалю? —
То ва ўзнёсласці хаджу, а то ў журбе —
Ланцугі на шыі ці каралі?

І не ведаю, што з гэтым мне рабіць,
Бо яно ўзяло ў палон — трымае —
Сэрца птушкаю ўзятае і шчыміць
І на момант быццам замірае.

Радасці святлом яно ў жыццё прыйшло,
Толькі шэрым змрокам застаецца,
Пэўна, ішчасце міма нас калісь
прайшло, —
Лёс над намі ціхенька смяецца.

Наталля ЦВІРКО

Гродзенская вобласць

На раны твайго сэрца
Пральецца цёплы дождж.
Ці, можа, мне здаецца,
Ці думаеш ты ўсё ж?

Вясёлкавае ранне,
Расквечаны прастор.
Ці, можа, мне здаецца:
Далоні поўны зор?

Жыццёвай сцэжжай вузкай
Мы пойдзем праз гады.
Ці, можа, мне здаецца:
Кахаеш шчыра ты?

Наталля КАНДРАШУК

Брэсцкая вобласць

Я прыйду

Я да цябе прыйду, ты пачакай,
Хвіліны да сустрэчы не лічы.
Мо ветрам усхваляю сумны гай,
Маланкай мільгану я з аблачын.

Ты разгадаць прыход мой не бярэся:
Раптоўна, нечакана я з'яўлюся,
Мае дождж намалюе раптам рысы
На шкле. Ты зразумееш: я малюся.

Кацярына ШЧЭРБАЧ

Брэсцкая вобласць

А мне б толькі ззяць ранішнім сонцам,
Праз аблокі прикладваць да мар
дзіўных ішлях.
Хай іспыты цягнуцца вяртоўкай бясконцай,
А вандроўкі вядуць па чароўных лясах.

Фота Кастуся Дробова.

Ёсць жаданне вельмі зямное:
Закахацца ў жыццё і сяброўства
завесці з прасторам,
Паветра пакарыць бязважкім птушанём,
А ў творчасці гарэць аранжавым агнём.

Мяне немагчыма спыніць,
Я хутчэй за светлавую хвалю
Хуткасць палёту змяняць паспяваю,
І да мэты вядзе Арыядніна ніць.

Па поспех выпраўляюся на паляванне,
Ускіпае адвага ў барвовай крыві.
Ведаю: жыццё —
успышка-вандраванне,
А я ішчаслівы пілігрим.

Вольга ШПАКЕВІЧ

Мінск

Твая ўсмішка

Быў шэры дзень ад хмараў ішчыльных,
І сонца некуды ўцякло...
Усмішка ішчырая мужчыны
Душу напоўніла цяплом.

Усмішка знікнуць больш не можа,
І мне прыемна удава:
На фатаграфіі прыгожай
Усмішка промніцца твая.

Яна іскрыстым ішчасцем свеціць,
І шэры дзень мне стаў мілей,
Здалося, што на цэлым свеце —
Усмішка толькі для мяне.

Таццяна БАРЫСЮК

Мінск

Папялішча — і кветак жывучых буянне...
Вось таму і ўзнікае, мацнее, расце
прывід мары аб светлым, наіўным каханні,
ніягары высокіх пачуццяў-страсцей.

Што мужчынаў прыцягвае: розум ці цела?
За лісой палюнічы на лесе імчыць.
На свабодзе бязмежнай я так адзічэла,
што нялёгка мяне прыручыць.

Галіна ЗАГУРСКАЯ

Полацк

Каханне — маланка,
што ўраз асляпляе,
Затым асвятляе
наш ішлях на зямлі.
І добрым становіцца той,
хто кахае,

У святле тваёй зоркі няміла.
І прытулак мне тут не знайсці.
Я цябе ад сябе адкрыліла.
Не ламаючы крыл, адпусці!..

Адпусці мяне сам, адпусці.
Нам экватар з табой не прайсці.
Адпусці мяне сам, адпусці.
Свет вясклавы больш не знайсці.

Адкрылі мяне сам, адпусці.
Адпусці, адкрылі, адпусці!..

Алена ВЯЧЭРСКАЯ

Мінск

Мала зведала смаку кахання зямнога,
Бедала пра тое, чаго не паспела,
Забываю, пра што меў спаваць ты самаю,
Ды прыкінуся зноўку жывою і смелай —
Ад суворай завеі цябе я хаваю,
Ад злых словаў хаваць цябе Бога маю я...
«За спачын са святымі» ў царкве праспявалі
І зямное «любю» ў незямным «Алілуя»...

Пераклад з рускай мовы
Міколы КАНДРАТАВА

Людміла КЕБІЧ

Гродна

Прадчуваю вясну

Нешта люты не лютуе —
Усё болей слёзы лье,
Не блішчыць, не раскашуе
Ледзяновымі калев.

Даспадобы мне надвор'е
І няснежная зіма.
Вадалеева сузор'е
Лье ваду хіба дарма?

Днём так сонечна, вяснова,
Не зрывае вецер дах.
І злятае з вуснаў слова,
Нібы першы весні птах.

І няе радок раскута,
І ляціць за небекрай,
Дзе вясна скідае пумы,
Адчыннае вадаграй.

Прыйдзе дзень, і светлым раннем
Зазвіняць па ўсёй мяжы
Дзіўнай музыкой кахання
Веснавыя капяжы.

Зінаіда ДУДЗЮК

Брэст

Чаканне

Бясконца цягнуцца імгненні,
Маўчыць заклаты тэлефон.
Адно: «Няма наведамленняў» —
Штораз высвечвае мне ён.

Куды падзеў мае навіны?
Куды схаваў маіх сяброў?
Маўчыць ён, бы ні ў чым не вінны,
Адно і тое ж піша зноў.

Былое хоць і адбылося,
Але ўладарыць і цяпер.
Што толькі кон мне ні прыносіць
І пакідае напавер!

Дарма мінулае галёкаць,
Нібыта яву сваю сню.
Сябры далёка, ля аблокаў.
Іх па-ранейшаму люблю.

А тэлефон — такая цацка,
Не мкнецца мне хлусіць і цешыць.
Мо і яму бывае цяжка
Благое ішось данесці першым...

Галіна НІЧЫШАРОВІЧ

Мінская вобласць

**У краі валошкавым
дзяцінства**

*Куточак мой родны, дзе думкі начуюць,
Дзе боль і туга маю сэрцам адчуоць,
Пячотай і ласкай мяне сустракаеш.
Я рэдка бываю, а ты ўсё чакаеш...*

Голас малой радзімы — магічная сіла, якая прыцягвае, абуджае думкі, шчымі адчуваннем страчанага...

Мае ўспаміны знітананы з мясяцінамі, дзе я нарадзілася, дзе зрабіла першыя крокі, адкуль паехала ў свет у свае сямнаццаць, мясяцінамі, па якіх жыве туга ў таемным куточку майго сэрца да сёння, таму і кліча да сябе тая сцяжка, той падворак каля роднай хаты, тая рачулка з хуткай плыню. Гэта мая вёсачка Грабава, што на Ёўеішчыне. У мінулым — дзве вуліцы з пачатковай школы, крамай ды хатай-чыгальняй, з дружнымі, руплівымі аднавяскоўцамі, а цяпер ціхая, стомленая гадамі, пакінутая на выжыванне. Прыйшла ў заняпад хаты, якія страцілі сваіх гаспадароў, і таму сумна ўглядаюцца падслепаватымі аканіцамі ў вечнасць.

А калісьці...
Шасцідзясятая, сямідзясятая мінулага стагоддзя. Памяць вяртае ў той час, калі дзень пры дні можна было з сярбамі гуляць на выгане, дзе любіла збірацца дзятва, плаваць да пасінення на рацэ Беразіне, у якой вада была сцюдзёнай нават у гарачыню, загараш на беразе, забыўшыся на абед і на просьбы матулі не свавольчы на вадзе, а надвячоркам гуляць у хованкі ды «ручэёк». Пасля дажджоў басанож бегаш па лужынах, якія тады не прасыхалі, як здавалася круглы год, а таму ўздоўж платоў на вуліцах ляжалі кладкі. Дзеці, дурэючы, неаднойчы падалі з іх у грязь, і тады ўжо ад бацькоў быў наганей за спэчканя адзенне і абутак...

А зіма тады прыходзіла з глыбокімі снягамі ды моцнымі маразамі. Аж не верыцца: намятала да самых стрэх. Даводзілася рабіць тунэлі-сцэжкі па дварах і да вуліцы, а каб на яе ўзняцца, тата ў снезе высыякаў прыступкі, бо зраўняная са штыкетнікам, вуліца так і ўтрамбоўвалася, так і ляжала на ёй снег да вясны. Гэта была мая любімая пара года. Калі пачынала цямянец, заціхала вуліца. Мы, малыя (расчырванелыя, мокрыя ад снегу, але шчаслівыя), адпраўляліся па дамах, і вечарамі, седзячы на цёплай печы, я любіла чытаць кніжкі.

Успаміны, успаміны... Яны звязаны з гадамі майго дзяцінства, бо, пакінутыя Грабава, і потым не так часта, як хацелася б, наезджала туды: не адпуская работа і свая сям'я, трымала гаспадарка, палохала адлегласць. А калі не стала бацькоў, то лішні раз

імкнулася пазбегнуць шчымылівага пацучця адзіноты...

Не сцерці з памяці, як аднойчы пад'ехалі да нашага падворка, а насустрач нам — сусед выводзіць каня, ён гаспадарыць на сядзібе. Ад неспадзеўкі, ад болу страты палыхнула жарам у твар, аднекуль з'явіліся, напылілі першыя радочки верша:

*Рупліва працуе чужыя гаспадар
Ля роднай бацькоўскае хаты.
Туга мне з дакорам глядзела ў твар
Вачыма матулі і таты.*

Пахадзіла я тады па апусцелым двары, пастаяла на ганку, абапёршыся на вушак, аглядаючы ўсё вакол, каб запомніць гэтыя хвіліны... Пасля накіравалася ў сад да старой грушы, абняла яе як добрую сяброўку і заплакала. Не, не ад распачы, а ад таго, што ўсё такое роднае і ў той жа час... такое далёкае. Нагаварылася з грушай як з жывой істотай і нібы апынулася ў тых далёкіх гадах дзяцінства, з роснымі ранкамі, з ахапай валошак, якія рвала на ўскрайку калгаснага поля за нашай адрынай, з чаканнем часёсці незвычайнага...

З'ездзіла тады і ў канец вёскі, каб яшчэ раз пабачыць выган ды тую дарогу да рэчкі, якая так часта клікала мяне ў снах... І зноў затрымцела сэрца: стазелле да пояса, дрэвы ў добры абхват на месцы выгана, а дарога проста знікала ў тым бур'яне.

І толькі ў маёй памяці вёска застаецца ранейшай — прыгожай, гаманкай, працавітай. Яна і сёння з надзеяй узіраецца ў будучыню.

Верасень майго жыцця

Якое хуткацечнае і непрадказальнае жыццё! Думалася так, калі сядзела перад тэлевізарам, не заўважаючы, што на экране. Не за гарамі старасць, а здаецца, яшчэ і не жыла. Усю сябе аддавала працы, сям'і, хатняй гаспадарцы. Часам дзень здаваўся такі кароткі, што даводзілася прыхопліваць частку ночы, але ж заўсёды побач было надзейнае плячо мужа.

Бягучы гады, дадаючы вопыту. Календар жыцця гартае старонку за старонкай, уносячы папраўкі, і толькі надыход верасня хвалюе зноў і зноў, палохе прадуцтваем. Здавалася б, месяц як месяц, а вось падзеі ў ім з году ў год пераплятаюцца датамі: і добрымі, і кепскімі.

У верасні нарадзілася старэйшая сястра, і ў верасні яна выйшла замуж, а малодшая ў гэтым месяцы парадавала пляменнікам.

У верасні на свет з'явілася мая дачушка-першынец, а пасля і сыноч. Гэта радавала, давала надзею на шчаслівае жыццё, якое ўсмыхалася вачанятамі маіх траіх дзяцей. Старэйшыя дочки былі надзейнымі памочніцамі, і даглядалі свайго малодшага брата. Здавалася, нішто не зможа парушыць ідылію жыцця.

Але ж у верасні трапіла ў страшную аварыю, і, мабыць, толькі анёл-ахоўнік убярог мяне, хаця назаўсёды застаўся вядуц ад яе, які выліўся ў хваробу. Гэта не сагнула мяне, не паставіла на калені перад жыццём. Толькі над маёй галавой зноў згушчаліся чорныя хмары...

Страшны верасень пастукаў у мае дзверы. Здавалася, абрушыліся нябёсы, з-пад ног паплыла зямля. Болям зайшлося сэрца ад страты сыночка, ад страты маёй крывінкі, якому на той час споўнілася толькі дзевятнаццаць. Дзень яго смерці прыпаў на гадавіну вяселля сярэдняй дачкі, а пахаванне — на дваццацігоддзе старэйшай. Здавалася, сэрца не вытрымае. Кожнае імгненне, кожная хвіліна прыносілі нясцерпны боль. Жыццё падзялілася на «да» і «пасля».

Кажуць, матулям нельга плакаць па сваіх дзецях. Але ж не заўсёды атрымлівалася. Чаму так здарылася? Хто быў вінаваты? На гэтыя пытанні я да сёння не знаходжу адказу, хаця... мінула чвэрць стагоддзя.

Ратавала на той час толькі праца. Сярод людзей пякучы боль часова адпускаў. Вядома ж, час лечыць, але памяць беражэ адчуванне перажытага, а таму рана крывацотыць да сёння.

Праз тры гады, і гэта быў зноў верасень, не стала матулі. З новай сілай пякучы боль паласнуў па сэрцы. Парвалася нітка, якая звязвала з дзяцінствам. Не стала самага роднага, самага дарагога для мяне чалавека, якому я несла як сваю радасць, так і боль. Ніхто і нішто не зможа запоўніць той куточак у маім сэрцы, які належаў матульцы. Становіцца дарослым, мы ўсё роўна не можам абысціся без яе парад, без слоў спагады, без цёплых матуліных рук. Толькі яна, нават на адлегласці, адчуе, калі штосьці не так. А мы?... Разумеем гэта калі ўжо становіцца позна. Раскажыце? Вядома ж... бо не ўсе пяшчотныя словы былі сказаны ёй у свой час, не заўсёды была побач, калі яна чакала. Я гэта цяпер разумею як ніколі, бо і на маім календары жыцця ўжо ўладарыць восень.

Жыццё: ні сіланаваць, ні прадбачыць не дадзена. Толькі надзея на лепшае.

Не садзіся на пянёк

У дзяцінстве я была вельмі непаседлівай, непаслухмянай. Са мной вечна нешта здаралася: то маме на калаўроце накручу сукаратак, то перад самай школай напаруся на ржавы цвік (нага распухла, як тая калода!), то на рабіне павісну альбо на швейнай машынцы свой палец прашыю... Во дзе крыку было! А ўжо слёз...

А найбольшы жах я перажыла ў лесе. Падыйшла наша чарга пасвіць кароў (іх многа было: у кожным двары па адной, дзве, а то і па тры, не тое што цяпер: на трыста двароў — усяго 4 штукі!) А тады...

Сабралі мы статак. Я за ім ззаду іду і ледзьве ногі перастаўляю, бо яшчэ зусім малае, бо дзень толькі займаецца і спаць хочацца-хочацца. А тата наперадзе крочыць, пазірае, каб каторая вельмі шустрая з рагуль не шыгнула дзе ўбок. І я павінна глядзець, каб ніводная з кароў не адбілася, не адсталала...

Такім вось парадкам мы гонім статак у лес, бо іншай пашы няма. На калгасную сенажаць — барані божа: бяды не абярэцца... А ў лесе ж месцамі прагаліны ёсць, палянкі, дзе травы ўдосталь.

На адной з такіх палян трава была мне амаль у пояс, каровы запыніліся,

прыхінуліся і толькі хвастамі пакручваюць — ці то ад аваднёў, ці то ад шчасця...

А калі добра ім, то пастухам і пагатоў. Думаю, дай трохі адпачну — адну толькі хвілінку... Прысела на пянёк, вочы самі заплішчыліся, не заўважыла, як заснула.

Колькі часу прайшло — не ведаю. Гэта цяпер малыя кату па пяту, а ўжо з залатымі завушнічкамі ды мабільнымі тэлефонамі скачуць. Я пра гадзіннік у тая гады і не марыла.

Прахапілася і сцяміць не магу, дзе я, чаму ў лесе, дзе дом, каторая гадзіна. А пасля — як хто бомкай па лбе: а дзе ж каровы?!

Хачу паклікаць тату — ад страху голас прапаў. Ісці таксама не магу, бо ногі не трымаюць. Ды і не ведаю, куды... Але ж і на пні не сядзець. Тыгнулася ў адзін бок у пошуках таты, кінулася ў другі, трэці. Нідзе нікога, толькі лістота шапоча. Нарэшце хапіла розуму — стала прыглядацца да слядоў. Ага, каровы ў той бок пайшлі. Я следам. І подбегам, подбегам...

Потым тата мне казаў, што па лесе я прабегла недзе з кіламетр. Мне ж здалося, што цэлых дзесці. Сіл не было. Ад радасці, што статак знайшла і тату, слёзы паліліся ручаём!

Навука была. Пасля гэтага выпадку, пасвячы кароў, я над ім крукам стаяла: каб прысесці ды адпачыць — ні-ні, і ў думках не было!

Небяспечны жарт

Спадабца новай супрацоўніцы хацелі многія хлопцы. Шурык — не выключэнне. У тую раніцу ён выцягнуў з шафы новыя джынсы, хацеў надзець, але заблытаўся ў доўгіх калашынах.

— Ты што, яшчэ не ўкараціла? — абурана спытаў сястру.

— Ды ў галаве мне твае джынсы, — адмакнулася тая. — Забылася...

— Але ж я прасіў...

— А не трэба было прасіць. Лепш паклаў бы на віднае месца, я з работы прыйшла б, убачыла і зрабіла... А зараз — прабач, мне пара.

Сястра крутнулася перад люстэркам і выскачыла з кватэры. Закапачоны Шурык пакруціў у руках джынсы, пасля зайшоў у яе пакой, пагладзеў па баках і ўверх і... закінуў іх на... люстру. Вось тут, думае, сястра абавязкова ўбачыць!

...Прамокнуў пад халодным восенскім дажджом, дзяўчына цяпкам уляцела ў вітальню і прысела, ледзь не страціўшы прытомнасць: са столі (бачыла праз адчыненыя дзверы) у яе пакоі звисалі нечыя ногі! Толькі потым, крыху ачунаўшы і ўключыўшы святло, яна ўбачыла, што там Шурыкавы джынсы.

— Вось нягоднік! Ніяк без сваіх фокусаў. То з чайных пакецікаў змайструе мышку, ды прымацуе да кубка, то ў тапак пакладзе кавалачак лёду. Пачакай, прыйдзеш ты дамоў, я табе ўкарачу. Так укарачу — наvek запомніш! — паабцавала яна брату.

Але ж потым павячэрала, уключыла тэлевізар, выцягнула швейную машынку. На работу спатрэбілася хвілін пятнаццаць. Шыццё спраўды сукакойва. Нават моцна «ўзнятыя» нервы.

Фота Кастуся Дробава.

Заснавальнік санкт-пецярбургскага выдавецтва

«Шиповник» — кніжнае выдавецтва, якое мае сваю вялікую славу, пакінула істотны след у гісторыі расійскага кнігавядання. А заснаваў яго наш зямляк — ураджэнец відомых шчучынскіх Васілішкаў на Гродзеншчыне Саламон Юльевіч Капельман (1881—1944).

У гісторыі кніжнага мастацтва захаваліся два варыянты лагатыпа выдавецтва... Першы намалюваў мастак Сяргей Чахонін: марка адлюстравала адну кветку на сцябліне з вострымі шыпамі. Другі лагатып прыдумаву Яўген Лансэрэ: тры сцябліны пад адной кветкай шыпшыны.

...У хуткім часе пасля нараджэння хлопчыка сям'я Капельманаў пераехала з Васілішкаў у Ліду, а затым у Мінск. У пачатку 1890-х яны ўжо ў Санкт-Пецярбургу. Бацька, Юдэль Эльвэвіч (1841—1893), які таксама нарадзіўся ў Васілішках, працаваў у гандлёвым прадпрыемстве свайго бацькі, дзед будучага кнігавыдаўца, — «Э. Н. Капельман і сыны». Галоўным клопатам сямейнай фірмы быў продаж ячменю і алею. Юдэль Эльвэвіч памёр, калі сыну было ўсяго дванаццаць гадоў. Маці выходвала дзяцей адна. У сям'і, акрамя Саламона, — яшчэ два браты і чатыры сястры. Жылі Капельманы на Крукавым канале ў доме нумар 24.

Саламон закончыў гандлёвае вучылішча Пецярбургскага таварыства купцоў. Быў слухачом юрыдычнага факультэта Пецярбургскага ўніверсітэта. У 1902 годзе маладога чалавек арыштавалі за захоўванне нелегальнай літаратуры. У астразе хлопцэ правёў тры месяцы. Быў выпушчаны пад задагак у 1000 рублёў. 31 снежня 1903 года Саламона Капельмана асудзілі да трох гадоў высылкі ва Усходнюю Сібір пад нагляд паліцыі. У гэты час эміграваў. Жыў у Германіі і Францыі. Наведваў лекцыі ва ўніверсітэце ў Сарбоне. Пасля амністыі ў кастрычніку 1905 года вярнуўся ў Санкт-Пецярбург.

Праз год ураджэнец Васілішкаў разам з Зіновіем Гржэбіным заснаваў выдавецтва «Шиповник». Саламон Капельман становіцца рэдактарам альманахаў, якія выпускаў «Шиповник». Выдавецтва таксама займалася «Севернымі зборнікамі», мастацкай літаратурай, сацыяльнай публіцыстыкай. Акрамя таго, Саламон супрацоўнічаў з часопісамі «Современный мир», «Журнал для всех». Вага ў тагачасным грамадстве ў выдавецтва была высокая.

У 1918 годзе выдавецтва спыніла сваё існаванне. Гэта было звязана і з тымі палітычнымі працэсамі, якія справакавалі Лютаўская і Кастрычніцкая рэвалюцыі, змена ўлады. А яшчэ і ад'езд з Расіі папчэніка Саламона — Зіновія Ісаевіча Гржэбіна (1877—1929). Старэйшы на некалькі гадоў за свайго таварыша, Гржэбін быў вядомым як таленавіты карыкатурыст-графік. Першы яго праект — часопіс палітычнай сатыры «Жупел». За выпуск гэтага выдання Зіновія Ісаевіча асудзілі на год астрага. У заключэнні Гржэбін здолеў выпусціць часопіс пад іншай назвай — «Адская почта». Выданне неўзабаве было забаронена Цэнзурным камітэтам. Хаця і пабачыла свет усюго тры нумары ілюстраванага літаратурна-мастацкага часопіса (падрыхтаваны да друку чацвёрты нумар канфіскавала паліцыя непасрэдна ў друкарні), выданне прынесла надзвычайную славу Гржэбіну. Па-першае, назву часопісу даў адна найменны штотомесячнік, які ў 1769 годзе выпускаў Хведар Эмін (1735—1770), рускі пісьменнік, перакладчык, журналіст. Легендарная асоба, аўтар трох тамоў «Расійскай гісторыі», знаўца некалькіх моў (чатырох ці нават дзевяці!)... Па-другое, з новым часопісам «Адская почта» супрацоўнічалі Канстанцін Бальмант, Леанід Андрэеў, Вячаслаў Іванюў, Аляксандр Купрун...

Выдавецтва «Шиповник» у хуткім часе пасля пачатку дзейнасці пераўтварылася ці не ў самае вядомае ў Расійскай імперыі. Быў надрукавана 26 выпускаў адна найменнага альманаха мастацкай літаратуры. Выходзіла прыкметная «Гумарыстычная бібліятэка», выдаваліся дзіцячыя кнігі, публіцыстычныя творы і шмат што яшчэ.

У «Гумарыстычнай бібліятэцы» выйшлі кнігі Аркадзія Аверчанкі, Сашы Чорнага, Джэрома К. Джэрома. Наўрад ці трэба тлумачыць, што гэта за асобы ў свеце прыгожага пісьменства. Зацікаўленні чытача і пакупніка займае ўнікальны праект «Гісторыя жыцця ўсіх часін і народаў» Аляксандра Бенуа. Кнігі гэтай аўтарскай серыі назаўжды застануцца ў гісторыі кніжнай справы, у гісторыі сусветнай культуры. Адрэз палітычнай літаратуры выдавецтва выпусціў работы італьянскага марксіста Антонія Лабрыёлы, а таксама — «Да крыткі палітычнай эканоміі» Карла Маркса, работы Веры Фігнер, Георгія Пляханова, Мікалая Марозава, Анатоля Луначарскага.

Дарэчы, у «Шиповнике» працаваў яшчэ адзін наш зямляк — ураджэнец гродзенскай Індур Давід Вейс (1878—1938), перакладчык на рускую мову твораў Герберта Уэлса: «Чалавек-невідзімка», «Машына часу», «Чырвоны Грыб», «Востраў доктара Маро» і іншых. У 1920-я гады Д. Вейс працаваў памочнікам галоўнага рэдактара Малаой савецкай энцыклапедыі.

«Шиповник» збіраў, вобразна кажучы, пад сваім дахам літаратураў розных прыхільнасцей — сімвалістаў, рэалістаў, мадэрністаў. У аднаіменных з назвай выдавецтва альманахах друкаваліся найлепшыя творы таго часу, а таксама пераклады, літаратурна-крытычныя артыкулы. Сярод аўтараў — Міхаіл Прышвін, Аляксандр Блок, Валеры Брусаў, Андрэй Белы, Юрый Вярхоўскі, Ларыса Рэйснер, Восіп Дымаў і іншыя. З альманахам супрацоўнічалі вядучыя кніжныя графікі пачатку XX стагоддзя: Іван Білібін, Мсціслаў Дабужынскі, Мікалай Рэрых, Аляксандр Бенуа, Леон Бакст...

С. Ю. Капельман, отец писателя

хозяйство», спецыяльную тэхнічную літаратуру нафтавай прамысловы.

Наш зямляк з Васілішкаў пайшоў з жыцця ў савецкай сталіцы 21 ліпеня 1944 года. Пахаваны на Новадзявочых могілках.

...Яшчэ адзін цікавы факт з лёсу васілішкаўскага кнігавыдаўца. Калі Капельман і Беклемішава разышліся, з Верай Яўгенаўнай застаўся сын Юрый, якому не было і дзесяці гадоў. У будучыні — пісьменнік, аўтар добра вядомай і зараз аповесці «Танкер "Дэрбент"» Юрыя Саламонавіча Крымаў (1908—1941). Спярша ён пражываў разам з маці ў Мсцёры Уладзімірскай вобласці. Вучыўся ў Патыліхінскай вопытнай школе-інтэрнаце. Захапіўся фізікай і матэматыкай. Школьнікам плаваў на караблі юнгам. Працаваў матарыстам у рыбацкай арцелі. У школе пазнаёміўся з Аляксеем Ісаевым, будучым інжынерам-канструктарам ракетных рухавікоў. Кожнае лета разам з сям'ёй Ісаевых праводзіў у піянерскім лагэры «Артэк» у Крыме. Таму, калі пачаў пісаць мастацкія творы, узяў пісьменніцкі псеўданім Крымаў. Закончыў фізіка-матэматычны факультэт Маскоўскага ўніверсітэта. Працоўную дзейнасць пачаў электратэхнікам, пасля — прапрама на будаўніцтве радыёстанцыі. У 1934 годзе быў залічаны на пасаду інжынера на будаўніцтве караблёў на Каспіі. Там пазнаёміўся з асаблівасцямі работы марскога транспарту, партыі, нафтавых прамыслаў. Пасля загадаў цэхам зборкі на заводзе імя Красіна ў Маскве. У 1935 годзе ўладкаваўся ў Маскоўскі нафтавы інстытут. Даследаваў праблему дэгідрацыі нафты. Стаў сааўтарам вынаходніцтва дэгідрацыйнай устаноўкі. Друкаваўся ў спецыялізаваным часопісе нафтавой. Магчыма, гэтаму спрыяў і бацька, які працаваў у Нафтавым выдавецтве УСНГ.

У 1935 годзе малады чалавек напісаў аповесць «Подзвіг», прысвечаную спартсменам-аўтамабілістам, які загінуў. Адрываў твор у часопіс «Красная новь». У публікацыі адмовілі. Крымаў збіраў матэрыял пра стыханаскі рух на караблі на Каспіі. І ў 1936 годзе ў розныя часопісы выслаў новую аповесць — «Танкер "Дэрбент"». Адамуляюць «Октябрь», «Молодая гвардия», «Новый мир». А вось «Красная новь», дзякуючы таму, што твор уважліва прачытаў Юрый Лібядзінскі, друкуе аповесць. У 1938 годзе Крымава прымаюць у Саюз пісьменнікаў СССР. У 1939-м маладога літаратара адзначылі ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Аповесць пераклалі на англійскую, нямецкую і французскую мовы. Твор быў экранізаваны, аповесць вытрымала каля 20 выданняў, перакладзена на розныя мовы народаў свету. Юрый Крымаў задумаў цыкл аповесцей пад агульнай назвай «Людзі сацыялістычнай індустрыі». Усё ўкладвалася ў сістэму тагачаснага сацыялістычнага рэалізму, які дыктаваў сваю мастацкую палітыку ў літаратуры. Аповесць «Інжынер» пабачыла свет перад самай вайною ў 1941 годзе. У цэнтры твора — перададзёнае звычайнага чалавек у бюракрата, які патанеў у кар'ерызме і іншых заганях. Пісьменнік працуе над новай аповесцю — «Сяброўка», друкуе нарысы ў газеце «Правда».

У першыя дні Вялікай Айчыннай вайны разам з сябрамі-пісьменнікамі Аляксандрам Бельменскім, Джэкам Алтузэнам і іншымі адпраўляецца добраахвотнікам на фронт. Юрыя Крымава прызначаюць супрацоўнікам газеты 26-й арміі «Советский патриот» — на Паўднёва-Заходнім фронце. Ваенны журналіст піша і для цэнтральнага друку, у прыватнасці для газеты «Правда». У сярэдзін верасня 1941-га Крымаў патрапіў у акружэнне. І загінуў у ноч на 20 верасня...

А пачатак, выток, прашчур — усё гэта Васілішкі, Шчучынскі край, беларуская Гродзеншчына...

Мікола БЕРЛЕЖ

Ёсць паэты, якія жывуць і будуюць жыццё, пакуль іх вершы чытае і перачытвае хаця б адзін чытач. Я рады і шчаслівы тым, што знаходжуся ў шэрагу такіх чытачоў, што на самым пачатку творчага шляху лёс мяне звёў менавіта з Аляксеем Васільевічам Пысіным.

Сустрэча першая

Мая першая сустрэча з Аляксеем Васільевічам адбылася напрыканцы восені 1976 года.

Да гэтага часу я, выпускнік аграрна-мэдычнага факультэта Горацкай сельска-

Пасля такой ацэнкі майго «вершаскладання» я вырашыў: пісаць не буду.

Ды толькі лёс распарадзіўся па-іншаму. За паўгода працы на новай пасадзе я так і не змог прызвычацца да жыцця вялікага горада, балоча адчуваў недахоп вопыту, неабходнага для працы ў такой высокай упраўленчай структуры. Таму, негледзячы на тое, што нам з жонкай абяцалі выдзельці кватэру, я падаў заяву на звальненне і быў накіраваны ў калгас імя Энгельса Бялыніцкага раёна на пасад галоўнага аграрнага гаспадаркі. І там мяне, як гавораць, «прарвала».

Напісаў цыкл вершаў на выскоўку тэматыку і даслаў яго ў «Магілёўскую праўду». З лёгкай рукі Мікалая Іванавіча

Першага і Другога Прыбалтыйскіх. Давялося яму і родную Беларусь вызваляць....

Вяснежны пачатак зімы 1943—1944 гг. Фронт на працяглы час прыпыніўся на рэчыцы Проня пад Горкамі, Чавусамі, Прапойскам... На левабярэжжы Проні, пад Горкамі, побач з польскай дэвізіяй, салдаты якой прыйшлі сюды «пад сцягам Касцюшкі», заняла свае пазіцыі і 9-я Гвардзейская дывізія Чырвонай арміі, у якой служыў малады паэт Пысін. (Дарэчы, на вайне нямецкі паэт вершаў не пісаў. На маё пытанне «чаму?», коротка адказаў: «Не мог, патрэбна было выжыць...» <...> Камандзір роты ўзяў у салдата Пысіна шынель, надзеў на сябе,

Сустрэча апошняя

Мая апошняя сустрэча з Пысіным адбылася ў ліпені 1980 года ў рэдакцыі Бялыніцкай раённай газеты. Аляксей Васільевіч прыехаў у Бялынічы з нагоды прысвяцэння нашаму літаратурнаму аб'яднанню «Натхненне» звання Ленінскага камсамола Магілёўскай вобласці.

Сказаць шчыра, папярэдне паэт хадзіў перад абкомам камсамола аб вылучэнні на прэмію Змітрака Марозава. Але там прынялі іншае рашэнне. Напэўна, з-за таго, што тагачасны першы сакратар абкома камсамола Мікалай Іванавіч на працягу трох гадоў пры любой нагодзе (на бюро абкома,

Чатыры сустрэчы з Аляксеем Пысіным

гаспадарчай акадэміі, прайшоў паўтарагадовую «абкатку» ў якасці аграрнома па насенняводстве ў калгасе «Рэвалюцыя» на Быхаўшчыне. Там жа пачаў пісаць і дасылаць нататкі пра высковых працаўнікоў у раённую газету «Маяк Прыдняпроўя». Пры раёнцы дзейнічала літаратурнае аб'яднанне, якое ўзначальваў карэспандэнт газеты, тады малады пачынаючы паэт, а сёння вядомы пісьменнік Мікола Леўчанка.

Менавіта ад яго я даведаўся, хто такі Аляксей Пысін у нацыянальнай літаратуры, пачуў шмат цёплых працудоў пра тое, як паэт клопоціцца аб творчасці маладзейшых: Святланы Бусуматравай, Міколы Мінчанкі, Апанаса Палітыкі, Міхаса Губернатарова і самога Міколы. Я таксама меў з тузін вершаў, напісаных на рускай мове. Відаць, таму Мікола запрасіў мяне на сустрэчу мясцовых паэтаў з Аляксеем Васільевічам, якая адбылася ў рэдакцыі раённай газеты.

На працягу дзвюх гадзін знакамiты паэт з непадробнай шчырасцю і цёпльнай, як роўны з роўнымі, слухаў вершы Міколы Рыхлова, Анатоля Цішка, Віктара Сокава, Уладзіміра Кныша, Сяргея Украінкі, а таксама мае. Рабіў кароткія заувагі, кожнаму з нас раіў, на чым засяродзіцца ў далейшай рабоце над вершамі. Мне ж сказаў: «Ты хлопец здольны. Паспрабуй пісаць на роднай мове».

Сустрэча другая

Другая сустрэча з Аляксеем Пысіным адбылася ў сакавіку 1977 года ў рэдакцыі абласной газеты «Магілёўская праўда».

Тады я працаваў старшым аграрном Упраўлення сельскай гаспадаркі Магілёўскага аблвыканкама.

Страціўшы жывую сувязь з высковымі працаўнікамі, я ўжо не мог пісаць нататкі і нарысы, а цалкам пераклачыўся на вершы. З лёгкай рукі супрацоўніцы рэдакцыі магілёўскай раённай газеты Ліззі Перасыпкінай падборкі маіх вершаў друкаваліся на літаратурных старонках раёнкі.

Перасыпкіна параіла мне паказаць вершы Аляксею Пысіну. Сама пазваніла яму, дамовілася пра дзень і час маёй сустрэчы з паэтам.

Была сярэдзіна сакавіка 1977 года. Апанату ў сціплае, даволі панашанае падлогу, Аляксей Васільевіч чакаў мяне ў доўгім, халаднаватым калідоры рэдакцыі абласной газеты.

Коротка павітаўшыся, Пысін пачаў засяроджана чытаць вершы, напісаны мной ад рукі, ў даволі аб'ёмным агульным шчытку. Дзе-нідзе ставіў пытальнікі і плюскі. Часам адрываўся ад чытання, на імгненне засяроджваўся на нечым сваім, нібыта штосці ўспамінаў, і пачынаў чытаць зноў. У рэшце рэшт, агораўшы добрую палову шчытка, ён, уздыхнуўшы, вымавіў: «У цябе тут ёсць верш, які пераклікаецца з вядомым: «А значыць, нам нужна адна перамога, адна на всех — мы за ценой не постоим». Аляксей Васільевіч спамрунеў і з горьчучу ў голасе дадаў: «Калі б яны толькі ведалі цану аднаго бяссценнага чалавечага жыцця...»

І жорсткі прысуд — як адрэзаў: «Цьмяна. Абмежавана. Працуй!»

А. Пысін з удзельнікамі літаратурнага аб'яднання «Натхненне» (Бялынічы). Злева направа: З. Марозаў, В. Хаўратовіч, В. Дзержавіка, А. Мельніцаў.

Падабеда, рэдактара раённай газеты «Зара камунізму», была надукавана мая першая паэма, прысвечаная найлепшаму камбайнеру нашага калгаса Івану Данілавічу Галаеву.

А колькі ж у мяне было радасці, калі я ўбачыў амаль усё дасланнае вершы на літаратурнай старонцы «Прыдняпроўе» ў абласной газеце!..

Забягаю ў рэдакцыю раёнкі з новымі вершамі. А Мікалай Іванавіч гаворыць: «Толькі што званіў Пысін. Сказаў: «У вас працуе малады таленавіты паэт, трэба яго падтрымаць»».

Сустрэча трэцяя

Трэцяя сустрэча з Аляксеем Васільевічам Пысіным адбылася ў канцы верасня 1978 года. У калгасе капалі бульбу. Прыляцеўшы на магачыкле з поля, нават не зняўшы з ног кірзачы, я прыбеў у калгасны клуб. На сцэне за доўгім сталом сядзелі рэдактар бялыніцкай раённай газеты Мікалай Іванавіч Падабед (зараз вядомы празаік і гумарыст, заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь), Віктар Хаўратовіч — паэт, кіраўнік літаратурнага аб'яднання «Натхненне» пры раённай газеце, Аляксей Васільевіч Пысін і Міхал Хонінаў — даўні сябра паэта, народны паэт Калмыкіі.

Сакратар парткама коротка прадставіў гэсцей калгаснікам і запрасіў мяне на сцэну пачытаць вершы. Я вельмі хваляваўся. Прачытаў па памяці некалькі твораў, сярод якіх быў верш «Проня». Пазней яго ўключылі ў мой першы паэтычны зборнік «Пад небам бусліным».

Пасля майго выступлення перад уважанай аўдыторыяй і аўтарытэтнымі гасцямі ўжо дома жонка запытала: «Калі ты чытаў свае вершыкі, Пысін увесь час выціраў насоўкаў вочы. Не магу зразумець, што яго так усхвалявала?»

Адказ на гэтае пытанне я знайшоў праз тры дзесяцігоддзі ў кнізе «Народны душою» Віктара Арцём'ева, сябра і бібліографа Аляксея Васільевіча Пысіна.

«Гварды радываў Пысін быў удзельнікам чатырох франтоў Вялікай Айчыннай вайны: Калінінскага, Ленінградскага,

а яму даў новенькі, белы-белы кажух. На прамерэлым, чорна-шэрым лузе — добрая мішэнь для нямецкіх снайпераў. Віктар Ракаў, верны сябар А. В. Пысіна, пазней прысвяціў яму верш «Камсаставаўскія кажухі гвардыі радавога Аляксея Пысіна».

Залычыўшы раны ў армейскім шпіталі, Пысін вярнуўся ў сваю роту і летам 1944 года прыняў удзел у прарыве фронту на Проні і вызваленні вёсак Горацкага раёна ад фашысцкіх акупантаў».

Паэтам Аляксей Пысін стаў значна пазней, у мірны час, калі перажыты жахлівыя правы вайны ўваскрэслі ў яго чуйнай збаладзель душы ў іншым асабмістым і агульначалавечым, у б сказаў, планетарным вызначэнні. Сведчаннем таму — радкі Паэта: «Мне пажары, пажары ўсё сніцца, я боюся аслепнуць ад іх».

Дарэчы, у тым жа 1958 годзе, толькі праз 13 гадоў пасля вайны, выйшаў у свет першы зборнік вершаў Аляксея Пысіна «Сонечная паводка».

І яшчэ адзін эпізод-сведчанне, як паэт-фронтавік ставіўся да ўсяго жывога. Яго мне нагадаў пісьменнік-магіляўчанин Аркадзь Лявонавіч Кандрусевіч: «Некалькі гадоў Аляксей Пысін узначальваў абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Адачасова ў «Магілёўскай праўдзе» ён вёў літаратурную старонку «Прыдняпроўе».

Няведама адкуль і якім чынам сярод завейнай зімы ў рэдакцыйным пакоі, дзе, акрамя Пысіна, таксама працаваў сталы, вядомы на Магілёўшчыне журналіст, з'явілася яшчэ адна жывая душа — маленькі, рухавы камарык. Прыходзячы на працу, Пысін з здзіўчым замілаваннем слухаў вясёлае зумканне камарыка. Здавалася, вёў маўклівы дыялог са сваім крылатым сябрам. Але аднойчы, прыйшоўшы раніцай на працу, ён не застаў камарыка. Пра яго адсутнасць сведчыла невялікая бруднашэрая плямка на шыбіне акна, зашкльнёным начным прымаразкам. Гэтае «забодства» Аляксей Васільевіч не змог дараваць сваёму суседу на кабінцы і перастаў з ім размаўляць».

на семінарах і розных іншых камсамольскіх тусоўках), як той індук, заўсёды далдоніў адно і тое ж: «Дзіма, кідай пісаць вершы». Не ведаю, як склаўся далейшы лёс камсамольскага функцыянера, ды толькі пісаць я не кінюў. І мне сёння не сорамна за абраны шлях.

Тады ж, у тым незабыўным ліпені 1980 года, мы, сябры літаратурнага аб'яднання «Натхненне», з хваляваннем чакалі прыезду Пысіна. У рэдакцыю ён прыйшоў разам з М. Падабедам.

Неяк раней у прыватнай размове Мікалай Іванавіч раскажаў мне цікавы эпізод свайго першага знаёмства з паэтам.

Аляксей Пысін, ужо тады вядомы паэт, па заданні абкома партыі быў накіраваны ў Чэрыкаўскі раён з мэтай правяркі стану ўстановаў культуры. М. Падабед ў той час працаваў рэдактарам раённай газеты.

Напрыканцы рабочага дня Мікалай Іванавіч запрасіў Пысіна павячэраць у мясцовай сталойцы. Прынеслі ўсё неабходнае, каб добра падсілкавацца, паставілі на стол пляшчу. Нечакана да рэдактара падбегла ўсхваляваная афіцыянтка: «Мікалай Іванавіч, у бальніцу вашу жонку забралі».

Запісаў са слоў Падабеда: «У маёй жонкі пачаліся перадродавыя сутаргі. Каля бальнічнай палаты я праседзеў каля дзвюх гадзін. Калі парадзісе зрабілася лягчы, я паспяшаўся ў сталойку. Зайшоў у залу. Бачу, Аляксей Васільевіч сядзіць, як сядзеў. Ні ежа, ні пітво не чапаныя. Было ўжо доволі позна, і я прапанаваў Пысіну не ісці ў гасцініцу, а пераначаваць у мяне. Сярод ночы пазванілі з бальніцы: «Мікалай Іванавіч, у вас нарадзілася дачка...»

З тае пары пры сустрэчы са мной Пысін заўсёды задае першае пытанне: «Ну як маецца мая хрэсціца?»

У той незабыўны ліпенскі дзень мы заседзелі ў рэдакцыйнай дапазна. Чыталі знакамiтам паэту новыя вершы, успаміналі падобныя «падабедаўскім» эпізоды са свайго жыцця. Пысін гаварыў мала, больш слухаў, раз-пораз падзіцячы ўсмixaўся. На развітанне падпісаў мне свой двухтуманівы выбраны творцаў: «Змітраку Марозаву, — мае самыя шчырыя зямныя пажаданы: моцнага здароўя, добра, шчасця, поспехаў». Гэтыя словы Паэта для мяне сталі бласлаўненнем на ўсё астатняе жыццё.

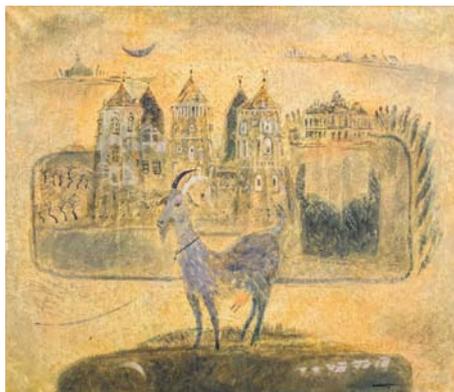
Аляксею Пысіну

...Узараны нябёсы густыя,
Толькі памяць усё аб зямным.
А. Пысін

Я не апошні і не першы,
У кожнага свой век і час...
Чытаю з болам Вашы вершы —
І бачу Вас, і чую Вас —
Ваенных бунюў сувязанно
З удзячнай памяццю людской,
Па Вашых песнях і дарогах
Звяраю крок і голас свой.
Нябёсы Вашыя ўзараны,
А я пад чыстымі бягу.
Усё, што Вамі пажадана,
Да скону ў сэрцы зберагу.

Змітрак МАРОЗАЎ

У марах пра сёння

Андрэй Кальга «Мір», 2020 г.

Узнёсласць. «Яго талент вызначальны сваёй жыццязейнай сілай: мастак быў здольны перадаць сваё ўсхваляванае адчуванне прыгажосці ад кожнага схопленага імгнення, ад сустрэчы з чалавекам, ад беларускіх даляглядаў дзівосна светлымі і яркімі фарбамі», — кажуць стваральнікі экспазіцыі пра Леаніда Шчамялёва. Між тым на выстаўцы «Прысвячэнне» было даволі складана адшукаць твор, блізкі да той ўзнёсласці, якую зацвярджаў у сваёй творчасці народны мастак. Калі і сустраліся падобныя матывы, то зусім не радала рэалізацыя... Адметна, што ўзнёсласці думак і пачуццяў знайшлося месца ў невялічкім творы, ледзь не эподзе «Адвечорак» (2021) Інгі Карашкевіч. Гэта просты нацюрморт-пейзаж са сланечнікамі, якія, трэба заўважыць, удаюцца не кожнаму — з іх жывым цяплом і радасным святлом нялёгка саўладаць. Аднак калі ў кампазіцыі захавана гармонія, знойдзены кантраст, адшуканы свой рытм — яна прываблівае.

Жыццялюбства. Тут без доўгіх тлумачэнняў. Адчуванне прыгажосці зямлі і чалавека, імкненне спазнаць свет, задумацца аб яго сутнасці і сваім прызначэнні — усё гэта складнікі карцін Леаніда Шчамялёва. Ён лічыў: мастацтва павінна несці чалавеку жаданне жыць. І куды тут без суб'ектыўнасці? Аднаго можа натхніць сціплы нацюрморт, а іншы засмуціцца ад знаёмства з выразнай і насычанай яркімі вобразамі тэматычнай карцінай... Вось і прыклад

Аляксандр Даманаў «Вячэра» (з серыі «Малыя галандцы»), 2022 г.

Да 19 сакавіка ў галерэі «Палац мастацтва» працуе рэспубліканская выстаўка «Леанід Шчамялёў. Прысвячэнне...». Між тым афіша і назва праекта могуць збынтэжыць: толькі за гэты год адкрылася некалькі выставак, прысвечаных творчасці народнага мастака: напрыклад, да 2 красавіка можна ўбачыць экспазіцыю ў Нацыянальным мастацкім музеі. Куды больш для мінскага гледача? Насамрэч, у Палацы мастацтва прадстаўлена толькі некалькі работ майстра. Астатняе — карціны жывапісцаў, для якіх мастацкі метады Леаніда Шчамялёва не чужы. Засяродзім увагу на некаторых характарыстыках асобы мастака і прадставім некалькі найбольш яркіх работ «Прысвячэння».

з выстаўкі «Прысвячэнне»: у экспазіцыі шмат прэстных нацюрмортаў, светлых, не перагружаных нічым абстрактных, галерэя яркіх партрэтаў... А прывабіў сціплы на колеры пейзаж Андрэя Кальгі «Мір» (2020). Дзіва, як з дапамогай нешматлікіх мастацкіх сродкаў можна перадаць такую любоў да жывіцы і свайго краю.

Летуценнасць. У Леаніда Шчамялёва часта пыталі: чаму на працягу столькіх гадоў ён малое коней? Было шмат здагадак, але праўда аказалася іншай: конь — сімвал міру, прыгажосці, грацыі — для мастака быў яшчэ і сімвалам мары... Пошук сімвала, вечнага і блізкага душы, уласцівы і Зоі Літвінавай, якая, здаецца, да сёння вандруе па свеце фантазій і па крупінках збірае свае шматслойныя кампазіцыі — знайсці ў змесце зразумелае і асэнсаваць сказанае кожны павінен самастойна. Яркая дэталёвая твораў Зоі Літвінавай — золата, якое лічыцца знакам боскай сілы, мудрасці і высакароднасці... Аднак нават гэтыя сур'ёзныя катэгорыі не перашкаджаюць лічыць мастацкую летуценніцай. Вобразы і нават колеры, якія выкарыстоўвае Зоі Літвінава, адлюстроўваюць імкненне да невядомага, прагу свабоды і лёгкасці, пошук асаблівай прасторы. Як галоўны доказ — птушкі, якія часта сустракаюцца на яе палотнах (на выстаўцы гэта «Інспірацыя» 2022 года і «Залаты танец» 1989-га з цыкла з красамоўнай назвай «Людзі і птушкі»).

Рэалізм. Так ці інакш, Леанід Шчамялёў адлюстроўваў рэальнае жыццё, але, як любы мастак, рабіў гэта па-свойму. Ды тая ж Зоі Літвінава сцвярджае, што яна рэаліст... Аднак адзін з першых сучасных беларускіх мастакоў, хто ўспамінаецца ў кантэксце гэтага кірунку, — Аляксандр Даманаў, чыё палатно «Вячэра» (2022) прадстаўлена ў экспазіцыі. Твор уваходзіць у серыю

Зоі Літвінава «Інспірацыя», 2022 г.

«Малыя галандцы», і яе назва цалкам тлумачыць тое, аб чым разважае мастак і што знаходзіцца сёння ў цэнтры яго ўвагі. Дзякуючы ўласнаму майстэрству жывапісец прыўносіць у традыцыі еўрапейскага мастацтва новыя матывы, даволі містычныя і нават змрочныя. Аднак і яны не перашкаджаюць любавання дасканалымі, нават гіперрэалістычнымі выявамі, у якіх адлюстравана любоў да навакольнага свету.

Надзея. Убачыць свет лепшым, чым ён ёсць, — задача, на думку, Леаніда Шчамялёва, вартага мастака, але, вядома, надзвычай складаная. Аптымізм, важны для майстра, здольны перахапіць не кожны творца, прытым гэта не асабліва сучаснасці. Аднак надзеі работы беларускіх жывапісцаў не пазаўлены: яна гучыць у многіх творах — недзе ціха, недзе гучна, а месцамі нават залушае ўсё астатняе, што не ідзе на карысць. Хапае ідэалізацыі — а можа, у гэтым ёсць спроба паказаць свет іншым, чым мы яго лічым? Прынамсі, у жывапісца Віктара Нямцова атрымалася няблага: пейзаж «Цэнтр сусвету» (2021) увабраў у сябе некаторыя рысы сентыменталізму і даў падставу для разважанняў аб магчымасці паўнаважнага звароту сённяшніх жывапісцаў да гэтага кірунку.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Нябачныя злучальныя ніткі

Галерэя «Арт-Беларусь» не так часта радуе аматара мастацтва новымі выставачнымі праектамі. З іншага боку, экспазіцыі тут трымаюцца доўга і пасяваюць сабраць шмат гледачаў, а значыць, і водгукі. Новая выстаўка «Погляд у далягляд» адкрылася ў апошні змні дзень, а працаваць будзе ажно да 30 красавіка. Куратарам, як заўсёды, выступае Аляксандр Зінкевіч.

«Погляд у далягляд» — гэта прысвячэнне жанру пейзажа. Ідэя праекта бяспройгрышная: спасабаў арганізацыі экспазіцыі даволі шмат, тэматыка работ разнастайная і дазваляе прадэманстраваць розныя плыні і кірункі, стылі і тэхнікі жывапісу, а выбар твораў сягае ў бясконцасць. Пейзаж — велізарны пласт айчыннага мастацтва, да якога сёння ставяцца з прадужатасцю (і часам справядліва). Так, гэта вечная крыніца натхнення краявідамі. Так, праз пейзаж была і застаецца магчымасць паказаць розныя гістарычныя эпохі. Так, жанр здольны выяўляць душэўны стан творцы. Так, гэта выдатнае і, дарэчы, найбольш зразумелае назіральніку поле для эксперыментаў. Але ці дастаткова гэтага ў наш час? Ці мае пейзаж патрэбу ва ўважлівым яго вывучэнні? У неабходнасці падобнага праекта пераконваюць арганізатары выстаўкі: «Гэта праўда, што прырода роднай зямлі блізкая і свядомасці чалавека, і яго падсвядомасці. Менавіта гэтай блізкасцю і нябачнымі злучальнымі ніткамі і тлумачыцца тое, што пейзаж у мастацтве так лёгка счытаецца гледачом. Аўтарская стылістыка дадае пейзажу творчай індывідуальнасці, але шчырыя адносіны мастака да таго месца, якое ён увасобіў на сваім палатне, перадаецца гледачу

Сяргей Каткоў «Прыстань на рацэ», 1964 г.

Іван Карасёў «На балоце», 1971 г.

і абуджае ў яго душы яркія пачуцці і ўражанні. У гэтым і хаваецца парадокс глыбокай прастаты пейзажа».

У экспазіцыі прадстаўлены работы з карпаратыўнай калекцыі «Белгазпрамбанка», фонду Беларускага саюза мастакоў і прыватных збораў. Амаль паўтара стагоддзя беларускага мастацтва — у невялічкіх выставачнай прасторы галерэі «Арт-Беларусь». Сярод аўтараў — Фердынанд Рушчыц, Станіслаў Жукоўскі, Віталь Цвірка, Павел Масленікаў, Натан Воранаў, Альгерд Малішэўскі, Барыс Аракчэў, Леанід Дударэнка, Вячаслаў Кубараў, Антон Бархаткоў, Уладзімір Мудрогін... Натуральна, прадстаўлены работы ўрадженцаў Беларусі, якія стваралі за мяжой: Марка Шагала, Хаіма Суціна, Гіацынта Алхімовіча і іншых.

Калекцыі «Белгазпрамбанка» і БСМ, бяспрэчна, варта ўвагі, аднак найбольшую цікакасць выклікаюць творы з прыватных сховішчаў — з-за адчування эксклюзіўнасці. Нягата ў экспазіцыі апошняга часу ёсць кампазіцыі Леаніда Дударэнка. Рэдка ўдаецца ўбачыць і карціны Раісы Кудрэвіч. Ганаровы госць любой выстаўкі — Пінхус Крэмень. І сапраўдны сюрпрыз — Дзмітрый палатна Галіны Азгур... Адкрыццём для многіх могуць стаць карціны меней знакамітых аўтараў: Фёдара Ясноўскага, Рыгора Баброўскага, Івана Карасёва, Антона Каржаневскага і іншых. На фоне палотнаў масцітых жывапісцаў іх творы маюць перспектыву згубіцца — і справа не ва ўзроўні майстэрства. Проста многія праходзяць міма незнаёмых прозвішчаў ці амаль не засяроджваюць увагу на некаторых палотнах, а шкада. Ёсць чым палюбавацца і папоўніць запас ведаў.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Святкаваць гэты дзень

Беларуская саюзу кампазітараў сёлета спаўняецца 90 гадоў. Ён быў створаны ў 1933 годзе: але тады гэта была аўтаномная секцыя пры Саюзе пісьменнікаў. Праз год адбылася I Усебеларуская канферэнцыя кампазітараў, падчас якой вырашылі перайменаваць кампазітарскую секцыю пры пісьменніцкай арганізацыі ў аргкамітэт Саюза кампазітараў Беларусі (з 1938 года — Саюз савецкіх кампазітараў Беларусі). Да 1992 года грамадская арганізацыя ўваходзіла ў склад Саюза кампазітараў СССР. І толькі ў 1999-м аб'яднанне стала Беларускім саюзам кампазітараў, тым, якім мы сёння яго ведаем.

дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Уладзімір Пракапцоў.

Юбілейная праграма складалася з двух канцэртаў: сімфанічнай і харавой музыкі. Два канцэрты — традыцыя ў дні з'езда Беларускага саюза кампазітараў. Аднак сёлета праграма пабудавана па прынцыпе прэм'ер (мінуты гадзі гукала класіка знакамітых беларускіх кампазітараў, якія пайшлі з жыцця). Каб паўдзельнічаць у святочнай падзеі, кампазітары падавалі заяўкі, што разглядаліся праўленнем Саюза кампазітараў і творчымі калектывамі.

Між тым 90-годдзе Беларускага саюза кампазітараў будзе адзначана на працягу ўсяго года. Аб'яцваюць цэлы шэраг святочных імпрэз.

адно аднаму... І усё гэта ёсць наканаванне любога сучаснага твора мастацтва.

Адметнае завяршэнне канцэрта — зварот да фальклору. Так, прагучала кампазіцыя «Паазер'е» Ніны Сняжковай для трох фальклорных галасоў і сімфанічнага аркестра. Выканалі яе ўдзельніцы заслужанага калектыву Рэспублікі Беларусь «Фальклорнай групы "Купалінка"». «Ой, вясна-красна, // Што ты нам прынясла? // О-го-го, што нам прынясла», — радкі народнай песні з п'есы «Паазер'е» цалкам змянілі настрой вечара на мажорны, а падмацаваўся гэты эффект «Благавестам» Людмілы Шлег. Трапяткія мелодыі надзеі прагучалі ў выкананні ансамбля цымбалістак (пад кіраўніцтвам Веранікі Прадзед).

Мелодыі надзеі

Беларуская канфедэрацыя творчых саюзаў уключае больш за дзясятка аб'яднанняў, створаных у розныя часы і з рознымі мэтамі. У кожнага з іх свой лёс, як і ў Беларускага саюза кампазітараў, дзе сёння адбываюцца важныя падзеі.

Першым старшынёй аб'яднання быў Ісаак Любан, затым яго ўзначальвалі Анатоль Багатыроў, Мікалай Аладаў, Яўген Цікоцкі, Рыгор Шырма, Ігар Лучанок... А ў 2019 годзе ўпершыню ў гісторыі кіраўніком Беларускага саюза кампазітараў стала жанчына — кампазітар, грамадскі дзеяч, педагог Алена Атрашкевіч. Яна лаўрэат тэлевізійных конкурсаў нацыянальнай музычнай прэміі «Ліра» ў намінацыі «Найлепшы кампазітар года». За плённую творчую дзейнасць удастоена Іанаровага знака Міністэрства

Што прынесла вясна...

У праграме першага канцэрта — «Музыка Беларусі» — прэм'еры твораў для сімфанічнага аркестра айчынных кампазітараў розных пакаленняў. Фармаг не проста займальны — у адзін вечар ацаніць тое, чым на працягу дзесяцігоддзяў займаліся сучасныя кампазітары, дарагога вартае. Своеасаблівы дайджэст цікавы не толькі самім стваральнікам, не толькі слухачам, але і выканаўцам — усё ж гэта пэўны эксперымент і, бяспрэчна, рызыка. Аднак што толькі не пад сілу Дзяржаўнаму акадэмічнаму сімфанічнаму аркестру Беларусі? Дырыжыравалі яго музычны кіраўнік Аляксандр Анісімаў, а таксама Валерыя Рыбінская і Юрый Караваеў.

Адкрыла канцэрт музыка Вячаслава Кузняцова — прагучала сюіта «Знак Белабога». Першае выкананне было прысвечана светлай памяці Аляксея Дударова. Твор гарманічны, велічны, чароўны... Гукала 2 сакавіка і музыка такіх сучасных кампазітараў, як Уладзімір Браілоўскі (дзве часткі з сімфоніі № 1), Сяргей Бельцоў (сюіта з балета «Клеапатра»), Андрэй Цалко (кампазіцыя «No time to explain!», Віктар Кісцень (твор «Небыліца»), Аляксандр Івановіч (вальс сі-мінор для струннага аркестра). Вельмі розныя па настроі, кампазіцыі былі «раскіданы» па розных частках канцэрта. Між тым адрозніваў іх не толькі пасыл думак і пачуццяў — нават гучанне: дзесці больш класічнае, дзесці — даволі асучаснае, а ў некаторых выпадках скіраванае і на традыцыю, і на наватарства.

Запамінальнымі (і, натуральна, больш працяглымі) сталі канцэрт Аліны Безенсон «Да Цябе заклікаю» для кларнета з аркестрам (саліст Міхаіл Стэльмах), канцэрт-сімфонія Віктара Войціка для трубы і аркестра (саліст Максім Паліенка), а таксама канцэрт-паэма Ігара Комара «Сэрца і час» для фартэпіяна з аркестрам (саліст Іван Андрухоў). Кожны з іх — таленавітае прагучанне знаёмых стонак культуры. Між тым не кожны можа быць успрыняты прыхільна. Сумненні ўзнікаюць і сыходзяць, запэўніваюць і супярэчаць

Заслужаны калектыв Рэспублікі Беларусь Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла імя Р. Р. Шырмы.

У пошуках сэнсу

Наступным вечарам слухачоў радавалі заслужаны калектыв Рэспублікі Беларусь Акадэмічны хор Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі (дырыжор Андрэй Саўрыцкі) і заслужаны калектыв Рэспублікі Беларусь Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла Рэспублікі Беларусь імя Р. Р. Шырмы (дырыжор Вольга Янум). «Харавая сімфонія» аб'яднала музыку Людмілы Шлег, Вячаслава Пяцько, Алега Молчана, Галіны Гарэлавай, Сяргея Вугасова, Аліны Безенсон, Ігара Лучанка, Дзмітрыя Далгалёва, Леаніда Захлеўнага і Алены Атрашкевіч. Андрэй Саўрыцкі, які не з'яўляецца членам Беларускага саюза кампазітараў, таксама выступіў са сваёй сучаснай бездзорнай апрацоўкай народнай песні «Ой, рана на Івана».

Уладзімір Пракапцоў і Алена Атрашкевіч.

культуры Беларусі, звання «Чалавек года Міншчыны», медала Францыска Скарыны... Яе вучні неаднаразова станавіліся фіналістамі міжнародных конкурсаў і фестываляў.

Да юбілею Беларускага саюза кампазітараў быў прымеркаваны чарговы, XVIII з'езд, які адбыўся 2 сакавіка. Падчас афіцыйнай сустрэчы, на якой традыцыйна ўздзімаліся важныя пытанні і гучалі шматлікія прапановы, Алена Атрашкевіч безальтэрнатыўна была перавыбрана старшынёй Саюза кампазітараў. Алена Віктараўна сказала: «Сёлета праца з'езда цягнулася 4 гадзіны: строілі планы, абмяркоўвалі перспектывы... Я рада, што побач сябры і папечнікі! Хочацца падзякаваць калегам за цудоўную працу».

Сёння структура саюза — некалькі секцый: эстрадна-песенная (кіраўнік Алена Атрашкевіч), дзіцяча-юнацкая (кіраўнік Аліна Безенсон), музыказнаўчая (кіраўнік Наталля Ганул), міжнародных сувязей (кіраўнік Дзмітрый Лыбін), музычных праектаў (кіраўнік Канстанцін Яськоў) і інфармацыйная (кіраўнік Віктар Кісцень). Такім чынам, суполка аб'ядноўвае прафесійных кампазітараў і музыказнаўцаў, займаецца папулярызаваннем беларускай акадэмічнай музыкі, выступае культурна-інфармацыйным цэнтрам па развіцці айчызнага музычнага мастацтва, прэзентуе яго за межамі краіны. Аб выніках працы лепей за ўсё сведчаць святочныя канцэрты, якія адбыліся 2 і 3 сакавіка ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Прэм'еры, яркія выступленні і шэраг цікавостак — гэтым імпрэзам памянцця тым, хто раздзяліў радасць свята з Саюзам кампазітараў. Сярод такіх — старшыня Беларускай канфедэрацыі творчых саюзаў, генеральны

Заслужаны калектыв Рэспублікі Беларусь Акадэмічны хор Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі і дырыжор Андрэй Саўрыцкі.

Пераважная частка канцэрта — песні на словы знакамітых беларускіх паэтаў і паводле народных тэкстаў. Астатняе (за некалькімі выключэннямі) — творы рэлігійнай тэматыкі. Найбольш уражальным было выкананне кампазіцыі «А ў полі, полі» (Леанід Захлеўны, словы народныя), «Отче наш» (Алег Молчан), «Плакала лета» (Вячаслаў Пяцько, словы Максіма Багдановіча), «Ой, мае вы чайкі» (Дзмітрый Далгалёў, словы Уладзіміра Пецюкевіча). Завяршыўся канцэрт вызначальным для айчынай культуры творам «Мой родны кут» (Ігар Лучанок, словы Якуба Коласа), які праспявалі ўсе ўдзельнікі.

Галоўная ж падзея праграмы 3 сакавіка — прэм'ера твора Алега Хадоскі, які выступае (і канцэрт — таму пацвярджанне) як эксперыментатар. Кампазіцыя аўтара, напісаная яшчэ ў 2021 годзе, — сімфонія для хору а capella «Missa», але гэта сінтэз сімфоніі і месы, скіраваны на адлюстраванне тэмы сэнсу жыцця. Твор складаецца з шасці частак: «Gloria», «Credo», «Sanctus», «Agnus Dei», «Kyrie eleison», прызначаны перш-наперш для таго, каб захаваць знешнія рысы месы як духоўнага жанру музыкі на кананічных тэксты каталіцкага богаслужэння. Аднак у цэлым кампазіцыя падпарадкавана галоўным сімфанічным законам. Выконвала сімфонію для хору а capella «Missa» Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла імя Р. Р. Шырмы. Ёсць спадзяванні, што ў найбліжэйшы час яе пачуюць як мага больш слухачоў, знаёмых з узорамі месы і здольных ацаніць новы твор.

Яўгенія ШЫЦЬКА
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Дырыжор Аляксандр Анісімаў і Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Рэспублікі Беларусь.

Кніжная дыпламатыя

Якуб Колас лічыў гэты від літаратурна-мастацкай дзейнасці справай дзяржаўнай важнасці і неабходным сродкам для ўзбагачэння роднай мовы, Янка Купала называў «ператлумачэннем» і надаваў яму вядучую ролю ў міжлітаратурных стасунках, а Максім Багдановіч, як ніхто іншы, актуалізаваў адначасна ў сваёй творчасці і тым самым вывёў беларускую літаратуру на еўрапейскі ўзровень...

Безумоўна, гаворка ідзе пра мастацкі пераклад і перакладазнаўчую навуку. Вывучэнне праблем мастацкага перакладу з'яўляецца асабліва актуальным ва ўмовах беларуска-рускага білінгвізму і пры наяўнасці вялікага аб'ёму перакладной літаратуры з розных моў свету, што характэрна для культурнай сітуацыі нашай краіны.

Таму ў Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі адбыўся круглы стол «Мастацкі пераклад ва ўмовах бізароднаснага білінгвізму: праблемы і перспектывы», у якім узялі ўдзел навукоўцы і пісьменнікі-перакладчыкі: дырэктар Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Ігар Капылюў; першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, пісьменніца-перакладчыца Алена Стэльмах; пісьменніца-перакладчыца Іна Фралова; перакладазнаўца Алена Лапцёнак, Наталля Якавенка і мовазнаўца Ірына Ялынцава, якія працуюць у Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі; перакладазнаўца, супрацоўніца Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі Інга Бязлепкіна; вядомы беларускі перакладчык і перакладазнаўца Міхась Кенька.

Вашай увазе прапануюцца вытрымкі з абмеркавання, агульныя цікавыя факты з гісторыі і сучаснай практыкі мастацкага перакладу, найбольш важныя думкі, выказаныя ўдзельнікамі круглага стала.

Пераклад — старажытны і складаны від моўнай камунікацыі, перакладчык — даўня прафесія, якая бярэ свой пачатак ад шумерскай цывілізацыі канца IV тысячагоддзя да нашай эры. Прыкладна да VII стагоддзя да нашай эры пераклад выконваў выключна інфарматыўную функцыю, бо ў ім была неабходнасць падчас гандлёвых кантактаў, дыпламатычных і ваенных перамоў. Зразумела, што ў гэтых выпадках пераклад меў толькі сінхронную, вусную форму. Са з'яўленнем пісьменнасці пачаў распаўсюджвацца пісьмовы пераклад, які спачатку таксама меў на мэце толькі перадачу інфармацыі, закладзеную ў выходным тэксце. Пазней, калі пачаліся першыя спробы перакладу багаслоўскіх і літаратурных тэкстаў, узнікла неабходнасць перадаваць разам з інфармацыяй эмацыянальна-эстэтычныя, мастацкія асаблівасці арыгіналаў. Так узніклі і застаюцца да сёння актуальнымі і запатрабаванымі два асноўныя віды перакладу — інфарматыўны (сінхронны, грамадска-палітычны, навуковы, тэхнічны, ваенны) і **мастацкі** — самы складаны і ў той жа час самы цікавы від перакладчыцкай дзейнасці.

Паколькі мова — аснова мастацкай літаратуры, заканамерным стаў той факт, што мовазнаўцы першымі ў гісторыі мастацкага перакладу сталі ўзімаць надзённыя пытанні, звязаныя з перакладчыцкай справай, а пазней да іх далучыліся літаратуразнаўцы. Ёсць гістарычная заканамернасць і ў тым, што менавіта ў Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі адбылося абмеркаванне актуальных пытанняў айчыннага перакладазнаўства. Да ўдзелу ў абмеркаванні лінгвісты запрасілі літаратуразнаўцаў і перакладчыкаў, якія прадастаўляюць вядучую літаратурна-мастацкую арганізацыю краіны — Саюз пісьменнікаў Беларусі.

Ігар Капылюў: «Традыцыйны айчыннага перакладу былі закладзены яшчэ Францыскам Скарынам. Дзякуючы яго перакладчыцкаму майстэрству мова біблейскіх кніг стала зразумелай для шырокага кола людзей, што ў выніку дало магучы імпульс развіццю беларускай літаратурнай мовы і выяўленню яе лексіка-стылістычных сродкаў. Тую ж мэту — данесці да простага людю Слова Божа на роднай мове — ставілі перад сабой і паслядоўнікі Скарыны: Васіль Цяпінскі і Сымон Будны. Актыўнасць перакладчыцкай дзейнасці садейнічала развіццю такога напрамку, які перакладная лексікаграфія.

У XIX стагоддзі, нягледзячы на забарону беларускай мовы ў афіцыйнай сферы, ствараліся перакладныя слоўнікі. У XX стагоддзі асабліва актывізавалася праца ў галіне перакладной лексікаграфіі, традыцыі якой падтрымліваюцца і развіваюцца ў акадэмічным Інстытуце мовазнаўства ў цяперашні час, пра што сведчаць нядаўнія публікацыі «Кітайска-беларускага. Беларуская-кітайскага слоўніка», «Французска-беларускага слоўніка прававой лексікі», падрыхтоўка рукапісу «Італьянска-беларускага слоўніка». Зараз распрацоўваецца канцэпцыя першага «Узбекска-беларускага

Алена Стэльмах.

слоўніка», плануецца выкананне сумесных праектаў у галіне перакладной лексікаграфіі з вучонымі іншых краін СНД».

Алена Стэльмах: «Нам таксама ёсць чым падзяліцца, пра што раскажаць. У прыватнасці, ідзе стварэнне Анталогіі літаратур краін СНД, удзел у якой прымаюць і беларускія літаратары. Прапанавана выбраць найбольш вядомыя творы ў жанрах «Проза», «Паэзія», «Дзіцячая літаратура» за апошнія 30 гадоў — момант незалежнасці краін СНД. Прыемна, што пад адной вокладкай у перакладзе на рускую мову збірацца шматгалосе нацыянальных літаратур, у якіх будзе адлюстраваны няпросты, пераломны шлях новай эпохі. Да таго ж мае калегі спрычыніліся і да перакладаў сучаснай рускай паэзіі і прозы.

Падчас сустрэч у Маскве мне давялося пазнаёміцца з калегамі з розных краін СНД. Цікава, што пераважная большасць з іх прадастаўляюць менавіта нацыянальныя Саюзы пісьменнікаў. Гэта не засталася незаўважным, і асабіста мяне парадвала, што ў краінах постсавецкай прасторы саюзы пісьменнікаў захаваліся, ёсць дзяржаўныя, як і мы. Перакладамі ў большасці сваёй і займаліся пісьменнікі.

І скажу, што, хоць я перакладчык без вялікага вопыту, гэты працэс і мне, і маім калегам вельмі спадабаўся. У выніку ў нас працавала своеасабліва творчая лабараторыя.

Акрамя таго, прыемна, што далучыліся пісьменнікі не толькі сталічныя, але і з рэгіёнаў. Напрыклад, мяне парадвалі Брэстчына — Таццяна Дземідовіч, Расціслаў Бенярук, Гродзеншчына — Людміла Кебіч, Надзея Салейка, Таццяна Яцук, Ала Клемянок.

Своеасаблівыя ўрокі перакладу атрымалі і студэнты Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова. І вопытныя майстры слова, і моладзь адчулі смак двухмоўя. Думаю, што гэта пашырыла як іх слоўніковы запас, так і светапогляд наогул.

Іна Фралова: «У межах гэтага праекта я працавала з адным з самых цікавых аўтараў — Святланай Кекавай. Яе творы — падарунак для перакладчыка, бо тэксты «шматпавярховыя», пад фэбульнай, умоўна кажучы, першай версій хавваюцца іншыя сэнсы, іншыя сімвалы. Гэта падштурхоўвае і да творчага пошуку, і да звароту да шматлікіх крыніц, каб пасля звернуць курс, свой і аўтарскі. У тэкстах такога роду перадаць аб'ектыўнасць аўтарскай пазіцыі, трапіць у патрэбную танальнасць — задача не длегкая.

Таксама перакладала і дзіцячыя вершы Міколы Чарняўскага, ужо на рускую мову. На першы погляд, нічога складанага, але зрабіць пераклад на мову, якая з'яўляецца роднай для будучага чытача, — задача архідаказная. Было няпроста і таму, што ведаю Мікалая Мікалаевіча не толькі як вядучага аўтара ў дзіцячай літаратуры, але яшчэ і як чудаўнага перакладчыка. Ведаю, на якім узроўні зроблены ім аўтапераклады. На ступень адказнасці паўплываў і маштаб асобы самога аўтара. Хацелася, каб паважаны пісьменнік, на творах якога выхоўвалася яшчэ мае пакаленне, загучаў на іншай мове не горш, чым на роднай».

Нягледзячы на даўня традыцыі перакладу і пашыраную перакладчыцкую практыку, развіццё

перакладазнаўства ў Беларусі, да сённяшняга дня застаецца многа важных праблем, якія патрабуюць неадкладнага вырашэння.

Так, з'яўленне даследчых прац перакладазнаўчага характару ў межах розных дысцыплін (мовазнаўства, метадыка выкладання замежных моў, літаратуразнаўства і г. д.) носіць дэцэнтралізаваны, раз'яднаны характар, тэорыя перакладу развіваецца пераважна ў ВНУ, звычайна ў межах падрыхтоўкі перакладчыкаў-практыкаў.

Пакуль што ў Беларусі не існуе навуковага перакладазнаўчага цэнтру, тады як, напрыклад, у Маскве ёсць Інстытут перакладу і Вышэйшая школа перакладу (факультэт) Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя М. В. Ламаносава, навукова-даследчыя перакладазнаўчыя цэнтры дзейнічаюць у Кіеве, Ерэване, Тбілісі, Бялградзе, Сафіі, Празе, Лейпцыгу і інш. Таму наспела неабходнасць арганізацыі ў межах НАН Беларусі як галоўнай навуковай установы краіны такога структурнага падраздзялення, якое б займалася распрацоўкай пытанняў гісторыі, тэорыі і практыкі мастацкага перакладу, падагульняла і дапаўняла айчыны вопыт перакладазнаўства з далейшым стварэннем фундаментальных навуковых прац у кантэксце міжмоўнай камунікацыі».

Ігар Капылюў: «Неабходнасць стварэння цэнтру перакладазнаўства (структурнага падраздзялення), у якім бы на прафесійнай аснове вырашаліся важныя пытанні тэорыі і практыкі перакладу, абумоўлена шэрагам прычын. Па-першае, перакладазнаўства павінна стаць неад'емным складнікам філагалічнай адукацыі. Па-другое, трэба актывізаваць падрыхтоўку кандыдацкіх і доктарскіх дысертацый у сферы перакладазнаўства як міждысцыплінарнай і шматгалінавай навуцы. Па-трэцяе, неабходна больш актыўна развіваць нацыянальную перакладную лексікаграфію, працаваць над стварэннем іншамоўна-беларускіх і беларуска-іншамоўных слоўнікаў, якія павінны знайсці шырокае прымяненне ў практыцы перакладу».

Алена Стэльмах: «Мастацкі пераклад — наша агульнае поле дзейнасці. У Саюзе пісьменнікаў Беларусі, як вядома, ёсць розныя секцыі: прозы, паэзіі, драматычнай, дзіцячай літаратуры, ёсць і секцыя перакладу, якую ўзначальвае Іван Чарота. Мы ведаем яго як выдатнага перакладчыка, даследчыка і тэарэтыка перакладу.

Для Саюза з'яўляецца актуальнай задачай мэтанакіраванай работы ў галіне перакладу, таму наша сённяшняя сустрэча вельмі патрэбная. Цеснае супрацоўніцтва з Інстытутам мовазнаўства НАН Беларусі дапаможа разам выпрацаваць сістэму ўзаемадзеяння. Падтрымліваю ідэю стварэння перакладазнаўчага структурнага

падраздзялення ў Інстытуце, а можа, і пры Саюзе пісьменнікаў Беларусі. Структура вельмі патрэбная, гэта адназначна».

На пачатку XXI стагоддзя асабліва вострым стала пытанне запатрабаванасці беларускамоўных перакладаў, звязанае са спецыфікай моўнай сітуацыі ў Беларусі, якая праяўляецца перш за ўсё ў тым, што беларуская з'яўляецца адной з дзяржаўных моў і на сваёй этнічнай тэрыторыі функцыянуе і развіваецца выключна ва ўмовах бізароднаснага білінгвізму. Раней адзін з родапачынальнікаў айчычнай перакладазнаўчай навуцы Давід Фактаровіч гаварыў, што веданне большасцю чытачоў арыгінальнай рускамоўнай літаратуры і незапатрабаванасць перакладу на беларускую мову ствараюць, якія больш-менш зразумелыя і без яго, перапрастае ў пагрозу выдавецкай практыцы. Пра тое, што адбываецца цяпер на самай справе, а таксама пра некалькі цікавых выпадкаў з гісторыі і практыкі мастацкага перакладу гаворка пойдзе далей».

Працяг будзе

Падрыхтавала Наталля ЯКАВЕНКА
Фота Марыны ВАРАБЕЙ

«Гаючай энергіяй мовы...»

У межах Тыдня роднай мовы ў філіяле сталічнай бібліятэкі № 3 імя Уладзіміра Маякоўскага адбылася творчая сустрэча з паэтам, празаікам, перакладчыкам, мовазнаўцам, старшынём Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхасём Пазняковым.

«Гаючай энергіяй мовы...» — гэты радок з верша Міхася Паўлавіча не толькі даў назву літаратурнай імпрэзе, але і стаў вытокам той гаючай энергіі, якая кожнаму прысутнаму ў зале надала жыццёвай моцы, падарыла добрыя эмоцыі і настрой. Творца раскажаў пра сваю любоў да малой радзімы, да роднай мовы, згадаў незабытае супрацоўніцтва з Кандратам Крапівой. Госці мелі магчымасць даведацца, як ствараўся мовазнаўцам слоўнік эпітэтаў беларускай літаратурнай мовы, паслухаць новыя песні на словы Міхася Пазнякова, задаць яму пытанні і выказаць сваю глыбокую ўдзячнасць.

Доўга не адпускалі слухачы ганаровага гасця, узрушаныя шчырасцю яго душы, праніклівасцю паэтычнага слова. Некастрым творам Міхася Пазнякова падарыла музыку, здзівіўшы майстэрствам экспэрты, літаратуры, кампазітар, фатограф Ала Ткачэнка. Вершы паэта гучалі гэтым вечарам у выкананні аўтара, а таксама пісьменніцы Таццяны Каленік, якая арганізавала і правяла вечарыну.

Мерапрыемства ладзілася сумесна з літаратурным аб'яднаннем «Слова» пры філіяле-бібліятэцы № 3.

Яго ўдзельнікі — Марыя Мучынская, прадстаўніца літаб'яднання «Рунь» (Валожын), члены Саюза пісьменнікаў Беларусі Надзея Буракова (Буранава) і Лідзія Вазісава — прадэманстравалі як лірычныя творы, так і пародыю на творы сучасных пісьменнікаў, зрабілі каштоўныя падарункі маленькім і дарослым чытачам бібліятэкі — аўтарскія кнігі.

Варта адзначыць, што гэта толькі другое мерапрыемства, якое адбылося ў сценах нядаўна абноўленай утульнай бібліятэкі, любімай мясцовымі жыхарамі. Няхай жа яно стане надзейным

падмуркам добрай традыцыі, першыя цагліны якога заклалі вядомыя паэтэсы Валянціна Драбшэўская, Яна Будовіч, Галіна Нупрэйчык (Плакса).

Яна ЖУРАВЕЙ
Фота Алы ТКАЧЭНКІ

Падарункі, сэрцу дарагія

Кароткі месяц люты быў насычаны значнымі падзеямі — Міжнародны дзень дарэчнай кнігі, Дзень роднай мовы, Тыдзень роднай мовы... І большасць мерапрыемстваў і сустрэч, арганізаваных у межах гэтых святочных падзей, прайшлі пад зоркай Яе Вялікасці Кнігі.

Вось і чарговае пасяджэнне клуба творчых жанчын «Спадарыня», якое па традыцыі прайшло ў публічнай бібліятэцы № 5 г. Мінска, было прысвечана кнігам, дарагім сэрцу. У кожнай з сябровак клуба «Спадарыня» было пра што раскажацца.

Дзіцячая паэтэса Ніна Галіноўская згадала, як у 1941 годзе, на самым пачатку вайны, калі сышла савецкая ўлада, а новая яшчэ не ўсталявалася, яе аднавілі кніжкі кінутыя хапаць у краме прадукты харчавання. Яны ж з сястрой пабеглі ў школу і прыцягнулі дадому гару кніг. Было сярод іх выданне для дзяцей з прыгожымі малюнкамі, якое падчас акупацыі стала для дзяўчыны ўлюбёным. Многія вершы з яе маленькай Ніны вывучыла на памяць, а радкі аднаго з іх, пра хлопчыка, якому падаравалі цацачнага каня, яна памятае і сёння.

Ніна Васільеўна паскардзілася, што, на жаль, кніжка не захавалася і хто яе аўтар, яна не ведае... Якое ж было дзіва для паэтэсы шанюўнага ўзросту, калі маладзейшыя сяброўкі тут жа па названых радках знайшлі ў інтэрнэце і твор, і аўтара — «Лошадка», паэт Леў Квітко. Супрацоўнікі бібліятэкі раздрукавалі верш і ўручылі Ніне Васільеўне на памяць — вярнулі светлы кавалачак яе дзяцінства, апаленага вайной.

У паэтэсы Ірыны Тулупавай — свая цікавая гісторыя. У яе хатняй бібліятэцы захоўваецца тры кнігі «Рабінзон Круза» Даніэля Дэфо, і ўсе яны былі атрыманы ў падарунак. Першую з іх, 1955 года выдання, падарылі самой Ірыне ў дзяцінстве. Другую, 1987 года, уручылі яе сыну. А трэцюю, 2013-га, атрымала ў падарунак ужо яе ўнучка. У кожнай — адметнае мастацкае афармленне. У Ірыны Зігмундаўны — пяцёрка ўнучкаў. Як прыходзіць час, чытаюць «Рабінзона Круза». І кожнаму, хто прачытаў, кніга да душы.

«Рабінзон Круза», толькі без вокладкі, захоўваецца і ў хатняй бібліятэцы паэтэсы-песенніцы Тамары Залескай. Яна захоўвае яе як сямейную рэліквію: гэта кніга 1949 года выдання і яе чыталі некалькі пакаленняў. Аднак сяброўкам клуба Тамара Георгіеўна прэзентавала «Алхімію слова» Яна Парандоўскага, якую ёй падарылі ў год паступлення ў ВНУ. Для студэнткі філфака Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта выданне стала сваёсасобным падручнікам у літаратурнай творчасці, хаця пра тое, каб стаць пісьменніцай, у той час Тамара Георгіеўна яшчэ і не марыла.

Паэтэса Лізавета Палеева прынесьла на пасяджэнне ўлюбёную кніжку дзяцінства — «Дзяўчынка,

з якой дзеяць не дазвалялі гуляць» Ірмгард Коін. На форацы — дарчы надпіс, датаваны 1957 годам, зроблены яшчэ дорнальным пяром. Сястра павіншвала Лізу з дзесяцігоддзем і пажадала ёй пражыць «10 разоў па столькі». Гэтую кнігу Лізавета Палеева захоўвае ўжо больш за 60 гадоў...

Цікавым было выступленне вялікай знаўцы і прапагандысткі кнігі Соф'і Жыбулеўскай, былой дырэктаркі кнігарні «Акадэмікі». Яна распавяла пра сустрэчы з вядомымі пісьменнікамі і навукоўцамі, якіх было шмат падчас яе прафесійнай дзейнасці. У хатняй бібліятэцы Соф'і Антонаўны багата выданняў з аўтографамі знакамітых людзей Беларусі. Яна прадставіла спадарыням некалькі такіх кніг, і сярод іх — зборнік вершаў Еўдакіі Лось «Вянцы зруба». Аўтарка пакінула ў кнізе свой дарчы надпіс — сціплы, але шчыры: «Соні Жыбулеўскай: дзякуй за ўвагу, за добры кіёск! 23.X.69 г.»

Пра неабходнасць сямейных бібліятэк і папаўнення іх новымі кнігамі гаварыла сяброўка клуба «Спадарыня» паэтэса Людміла Бурдыка. Яна з захапленнем згадала, колькі кніжак было ў кватэры яе бацькоў!.. Зборнікі класікаў сусветнай літаратуры заўсёды былі пад рукой. Улюбёным творам юнай Людзі была паэма Янкі Купалы «Курган», якую яна амаль усю вывучыла на памяць. «Мы з сяброўкамі чыталі «навывперадкі» — хто больш — і потым хваліліся адна перад адной...» — з цёплай усьмешкай раскавала Людміла Рыгораўна.

Багата кніг было і ў маленькай кватэры бацькоў Марыны Пархімчык, адметнай майстрыцы, мастачкі і фатографіцы. Марына рана прайшоўцілася чытаць і нават вяла літаратурны дзённік: старанна запісвала кароткі змест і абавязкова рабіла малюнак. Аднак на пасяджэнне клуба Марына Валер'янаўна прынесьла не кнігу са свайго маленства, а зборнік вершаў «Белая Жанчына» Дзмітрыя Пятровіча з аўтографам, падараны паэтам усюго за некалькі дзён да яго заўчаснага сыходу з жыцця. Менавіта гэтую кнігу яна часта чытае і захоўвае як вялікую каштоўнасць...

Даўно, яшчэ ў савецкі час, быў дозунг: «Кніга — найлепшы падарунак». І была добрая традыцыя — дарыць кнігі. А яшчэ імі ўзнагароджвалі. І выданні дарылі не абы-якія...

Кніжкі-падарункі і кніжкі-ўзнагароды чыталіся, а потым захоўваліся доўгія гады. Яны і цяпер ёсць у многіх з нас. Некаторыя з гэтых твораў «не ў трэндзе» — сёння актуальны ўжо іншыя тэмы і погляды. Мы прачыталі іх шмат гадоў таму і больш чытаць не збіраемся, аднак рука не падумаецца прыбраць з кніжнай шафы. Бо гэта — памяць, гэта — гісторыя нашага жыцця.

Трэба аднавіць гэтую добрую традыцыю — зноў зрабіць кнігу найлепшым падарункам.

Тамара БУНТА

МЛЫН НАВІН

Ці лёгка без падрыхтоўкі прачытаць тэкст на беларускай мове, асабліва калі бачыш яго ўпершыню? Ды яшчэ трэба выбраць адпаведную інтанацыю і не дапусціць памылак! У Кобрыне знайшлося 16 смельчакоў, якія паспрабавалі свае сілы ў гэтым занятку, — яны прынялі ўдзел у конкурсе «Чытайка», арганізаваным і праведзеным членам Саюза пісьменнікаў Беларусі Наталляй Кандрашук.

Мерапрыемства, прымеркаванае да Дня роднай мовы, прайшло ў Цэнтральнай раённай бібліятэцы. Падрыхтаваныя для канкурсантаў тэксты належалі піру тых аўтараў, якія маюць дачыненне да Кобрыншчыны.

— Хацелася, каб конкурс атрымаўся не толькі цікавым для ўдзельнікаў і гледачоў, але і папулярываваў творчасць землякоў, якія пішуць па-беларуску, — зазначае Наталля Кандрашук.

У першым — паэтычным — туры конкурсу яго ўдзельнікі чыталі вершы самой Наталлі Пятроўны і членаў літаратурнага клуба «ПаэтыКо», якія яна кіруе. Другі — празаічны — тур складаўся з урыўкаў з твораў Анатоля Брытуна, школьнага гады якога прайшлі ў Кобрынскім раёне. Так сталася, што давалася праводзіць два дадатковыя паэтычныя туры, бо вызначыліся тры пераможцы з аднолькавай колькасцю балаў. У выніку першае месца заняла Паліна Зубко, другое далася Валянціне Кірыеўскай, а ўзнагароду за трэцяе атрымала Паліна Семянчук.

Ніна ПЯТРОўСКАЯ

Удзень роднай мовы ўсе ахвотныя жыхары Гродзеншчыны змаглі стаць ўдзельнікамі абласной дыктоўкі. Да маштабнай беларускамоўнай акцыі аднымі з першых у Зэльвенскім раёне далучыліся работнікі культуры і раённай бібліятэкі. Тэкст, які прапанавалі ўдзельнікам, быў прысвечаны гісторыі Зэльвеншчыны і распавядаў пра Сынкавіцкую царкву-крэпасць.

Яшчэ ў раённай бібліятэцы праведзена акцыя «Мова — скарб народа». Прысутныя паслухалі вершы класікаў беларускай літаратуры, а таксама пазнаёміліся з творами беларускіх аўтараў, якія атрымала бібліятэка.

Да таго ж прайшла IV Міжнародная канферэнцыя «Беларуская чытанні» на платформе ZOOM, арганізаваная даўгаўпільскім Беларускам культурным цэнтрам. Удзел прынялі навукоўцы, даследчыкі і прадстаўнікі чатырох краін — Эстоніі, Літвы, Беларусі і Латвіі.

Бібліятэкары сектара па абслугоўванні дзіцячага чытача Зэльвенскай раённай бібліятэкі запрасілі вучняў гімназіі № 1 на гадзіну роднай мовы «Жыві і квітней, наша родная мова». Дзеці з задавальненнем прынялі ўдзел у разгаданні крыважанкі «Шануй роднае слова», займаліся перакладчыкай справай на хуткасць і дасканаласць у гульні «Назва па-беларуску», паказалі добрыя веды ў віктарыне «Падумай і адкажы», адгадалі загадкі-жарты, удзельнічалі ў гульні «Наша мова самая...».

У Елкаўскай сельскай бібліятэцы прайшла акцыя для дзяцей «Размаўляй па-беларуску», да якой была падрыхтавана тэматычная выстаўка «Роднай мове гук чароўны». Юныя чытачы перакладалі словы з рускай мовы на беларускую. У гэтай жа бібліятэцы адбыўся турнір знаўцаў роднай мовы «Мілагучнае, звонкае, спеўнае слова».

У Міжрэшскай інтэграванай бібліятэцы прайшоў урок беларусазнаўства «Які гэта чуд — мова мая родная». Дзеці паўдзельнічалі ў конкурсах загадак і прымавак, дэкламавалі вершы.

Вольга КАМЯКЕВІЧ

Паэтычная хваля «3 родным словам крутлы год» у аграгарадку Дворышча (Лідскі раён) закрунула шматлікіх жыхароў мястэчка. У Міжнародны дзень роднай мовы наведвальнікі філіяла «Інтэграваная бібліятэка аг. Дворышча» атрымалі кнігі беларускіх пісьменнікаў на роднай мове на сваіх працоўных месцах, каб затым сваім прыкладам заахвочваць дзяцей і родных да чытання на беларускай мове.

Асобная частка мерапрыемства закрунула юных жыхароў аграгарадка. Вучні 3 класа мясцовай школы наведвалі бібліятэку і з вялікім задавальненнем паўдзельнічалі ў конкурсах «Пазнаёмімся з назвамі старых рэчаў!», «Прыгадаем: так ці не?», «Перакладчык» і інш. Мерапрыемства завяршылася паэтычным конкурсам на найлепшага чытальніка.

Кацярына САНДАКОВА

Тыдзень беларускай мовы, які праходзіць у дзіцячых бібліятэках № 10 Мінска штогод, стаў вельмі плённым. На фінальную сустрэчу з вучнямі 9-х класаў сярэдняй школы № 137 г. Мінска імя П. М. Машэрава» бібліятэкары запрасілі ганаровага гасця — Міхася Пазнякова, паэта, празаіка, перакладчыка, мовазнаўцу, крытыка, публіцыста, старшыню Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, члена Праўлення і Прэзідыума Праўлення Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы, старшыню таварыства дружбы «Беларусь-Расія», лаўрэата Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі.

Хлопчыкі і дзяўчынкі былі ўражаны паэтычным талентам гасця. Прагучалі вершы аб Радзіме, роднай мове, а таксама новыя творы, прысвечаныя самым важным падзеям цяперашняга часу. Размова ішла пра нашы карані, гісторыю, пра мілагучнасць і прыгажосць роднай мовы, якая надае сілы ў жыцці. А яшчэ Міхася Паўлавіча мае рэдкую здольнасць складаць загадкі, смяшынікі, небывыліцы, бо валодае неверагодным паучцём гумару, які, дарэчы, вельмі высока ацанілі ўсе прысутныя.

Таццяна ДЗМІТРЫЕВА

Кветка з літпалетка

Пад шчаслівым сунічным небам

Россыпы ярка-чырвоных пацерак, сунічныя паляны — адна з найярчэйшых асацыяцый са словам «шчасце»... Наша, спрадвечна-беларуская метафарычная карцінка: сунічны бор, сунічная радасць, сунічны сон, сунічны пацалунак...

З квеценню суніц атаясамліваецца прадчуванне шчасця ў вершы найадметнейшага паэта Ізі Харыка (1898—1937):

*Сосны, цёрткі пах чабору
І сунічны белы цвет.
Як сустрэліся з табою,
Клінам мне сшыюся свет.*

*Не працеўца, не спіцца,
Толькі мройца адно:
У бары цвітуць суніцы
Некранутай белізнай.*

Ізі Харыка называлі першым сярод даваенных яўрэйскіх пісьменнікаў паводле маштабу і таленту. Нарадзіўся ён у Зембіне на Барысаўшчыне — невыпадкова псеўданім А. Зембін стаяў пад першай публікацыяй паэта ў маскоўскім часопісе «Камуністычны свет». Выступленні Ізі Харыка ў гарадах і мястэчках Беларусі збіралі шматлікія аўдыторыі. Прыгожы, як галівудская зорка, чытаў ён захапляльна, увесь аддаючыся магіі рытму,

меў гучную славу і папулярнасць. А насамрэч у жыцці быў стрыманы і сціплы, засяроджаны на ўнутранай чыстыні, дзе высыпалі яго думкі і вобразы...

*Зачарованы, нясмелы.
Так і йду, нібыта ў сне.
І здаецца, белым цветом
Абсыпаеш ты мяне.
(«У белым цвечце», 1927)*

У «белым цвечце» адлюстравалася ўся шматфарбная палітра жыцця: ад колераў эйфарыі, калі для закаханага нічога немагчымага няма, да самай беспасветнай чорнай бяздоннай распачы, калі ў цябе на вачах гіне даражэйшае ад самога жыцця...

З найвышэйшай асалодай шчасця асацыяруецца суніцы і ў Сяргея Грахоўскага (1913—2002):

*Праходзяць летнія дажджы,
Сляпяны, цёплыя, грывныя.
Ты ногі ў росах палащы,
І сэрца саладка зане,*

*Суніцы спелыя збірай,
Няхай палае сок барвовы,
І напраткі, нібыта ў рай,
Юзі ў зялёныя дубровы...*

*<...>
У кроплях сонца і дажджу,
У сніх пырсках навалыніцы,
Цябе я болей не пушчу
Адну на спелыя суніцы,*

*А за табою крок у крок
Пайду збіраць суніцаў прысак
І пакаштую свежы сок,
Што на тваіх губах не высах.
(«Сунічны сок», 1963)*

Жыццё С. Грахоўскага было доўгім, шмат чаго ён пабачыў. Сунічны яго шчыры лірызм аплачаны звыш меры дзесяцігоддзямі высылкі і бязмерных пакут...

Прадчуваннем шчасця выкліканы і вобраз у кнізе вершаў «Вогнеаклонніца» сучасніцы Іны Снарскай:

*Мы сустрэнемся ўсе калі-небудзь
На скрыжальных вятроў і дарог,
У далонях сунічнага неба,
На зары каралёў і нябог.*

Суніцы (на лаціне *Fragaria vesca*) растуць у хвойных, змяшаных і лістоўных лясах, на вырубках, па схілах, уздоўж дарог па ўсёй тэрыторыі Беларусі і належаць да ліку адных з самых карысных і часта ўжывальных у народнай медыцыне раслін. Лісце суніц багатае на флаваніды, дубільныя рэчывы, алкалоіды, аскарбінавую кіслату, а ягады — на карацін, вітаміны С і групы В, пектынавыя злучэнні, на солі жалеза, фосфару, кальцыю.

Першыя звесткі пра лекавыя якасці суніцы сустракаюцца ў Вяргілія (I ст. да н. э.) і Дыскарыда (I ст. н. э.).

Сунічныя ягады вядомыя як вяжучае і мачагоннае рэчыва, яны актыўна крывацвярэнне, павышаюць агульны тонус арганізма, маюць супрацьзапаленчы эффект, жаўцяннае ўздзеянне, зніжаюць узровень цукру, рэгулююць дзейнасць сардэчнай мышцы, пашыраюць сасуды. Свежыя ягады ўжываюць ад гастрытаў, калітаў, анеміі.

Адварам лісця лекуюць сэрца, гіпертанію, малакроўе, атэрасклероз, захворванні нырака. Пры ангіне і стаматыце карысныя паласканы адварам. Сунічнік — гэта той сродак, якім можа забяспечыць сябе кожны: хіба не шчасце апынуцца росным чэрвеньскім ранкам на духмянай лясной паляне і, не спяшаючыся, набіраць ахапак-другі гэтай карыснай расліны, а ўзімку ўжываць як чай прыемны напой, што будзе добрай прафілактыкай падчас розных пандэміяў.

Таша ШПАКОУСКАЯ

зваротная сувязь

Подых вясны

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя праекты. Згодна з абноўленым раскладам, пачуць вершы беларускіх аўтараў у праекце «Адным штрыхом» можна тройчы на дзень. Раніцай і вечарам у праграме «Радыёсерыял» гучыць твор Сельмы Лагерлёф «Пярэсцянак Лёвеншольдаў». Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе старонкі рамана Георгія Марчука «Кветкі правінцыі». У «Радыёбібліятэцы» таксама тройчы на дзень слухайце твор Івана Шамякіна «Адна на падмоствах». Суботнім вечарам выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі», дзе гучаць апавадванні айчынных аўтараў.

У праекце «Прачулым радком» у выхадныя — вершы Уладзіміра Дзюбы.

Змест перадачы «Радыётэатр плюс» (пачатак эфіру ў 21.30) у суботу складзе інсцэніраванае апаваднанне Анатоля Кураўца «Жанчыны», у нядзелю прагучыць радыёспектакль «Мой генерал» паводле аповесці Альберта Ліханава.

Юным прыхільнікам мастацкага вышчання канал «Культура» прапануе з панядзелка да пятніцы чытанні ў межах праекта «Дасціпныя. Нямомыя. Кемлівыя». У выхадныя ў перадачы «Дзіцячы радыётэатр» выйдучы пастаноўка «Настаўнік Так-Так і яго рознакаляровыя школы» паводле твора Якава Акіма, казкі Джэніс Эліэт «Хлопчы і Сонца», Алфа Проісэна «Казляны, якое ўмела лічыць да дзесяці» і шатландскай народнай казка «Цень». Штотвечар у 21.00 для маленькіх гучыць «Вячэрняя казка».

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам свежэга нумара штотыднёвіка «ЛіМ». У нядзелю радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» пісьменніка, публіцыста Навума Гальпяровіча прапануе сустрэчу з доктарам навук, прафесарам Яўгенам Сахугам. Новы выпуск праекта «Літаратура на радыё» прагучыць у чацвер.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

12 сакавіка — 105 гадоў з дня нараджэння Эдуарда Валасевіча (1918—1997), беларускага паэта-байкапісца, драматурга.

14 сакавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Мікалая Цішачкіна (1938—1993), беларускага акцёра, заслужанага артыста БССР.

15 сакавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Дзямарына (1938—2018), беларускага графіка.

15 сакавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Галіны Малажай (1938—2005), беларускага мовазнаўца, літаратуразнаўца, педагога.

17 сакавіка — 95 гадоў з дня нараджэння Ігара Кісальва (1928—1994), беларускага мовазнаўца.

17 сакавіка — 70-гадовы юбілей адзначае Тадэвуш Бекіш (1953), беларускі рэжысёр тэатра, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

11 сакавіка — у публічную бібліятэку № 2 (вул. Усходняя, 56) на творчую сустрэчу з пісьменнікам Навумам Гальпяровічам. Пачатак у 14.00.

14 сакавіка — у дзіцячую бібліятэку № 15 (вул. Слабадская, 27) на анлайн-сустрэчу з чытачамі г. Шчолкава. Госць — Алена Стэльмах. Пачатак у 14.00.

15 сакавіка — у публічную бібліятэку № 1 імя Л. Талстога на прэзентацыю міжнароднага зборніка «У краіне фантазёраў»,

17 сакавіка — 70-гадовы юбілей святкуе Уладзімір Лукашук (1953), беларускі графік.

18 сакавіка — 105 гадоў з дня нараджэння Паўлюка Пранузы (Паўла Кузьміча, 1918—2007), беларускага паэта, перакладчыка.

18 сакавіка — 90-гадовы юбілей святкуе Алена Яновіч (1933), беларуская мовазнаўца.

18 сакавіка — 80-гадовы юбілей святкуе Тамара Нікалаева-Аплік (1943), беларуская актрыса, заслужаная артыстка БССР.

Каляндар падрыхтаваны БДАМЛІМ

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Прадзюскае абласное аддзяленне СПБ выказваюць шчырае спачуванне Анатолю Апанасевічу з прычыны напактаўшага яго гора — смерці МАЦІ.

прысвечанага 100-годдзю з дня нараджэння рускага пісьменніка Валерыя Мядзведзева. Пачатак у 16.00.

15 сакавіка — у дзіцячую бібліятэку № 15 (вул. Слабадская, 27) на творчую сустрэчу з пісьменнікам Міхасём Пазняковым. Пачатак у 11.00.

17 сакавіка — у Нясвіжскую цэнтральную раённую бібліятэку на творчую сустрэчу з пісьменнікам Міхасём Пазняковым. Пачатак у 11.00.

17 сакавіка — у публічную бібліятэку № 2 (вул. Усходняя, 56) на творчую сустрэчу з паэтэсай Інай Фраловай. Пачатак у 14.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
гарадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная камісія:
Таша Арлова
Алесь Бадак
Дзясні Барсук
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гіламедаў
Вольга Далзімава
Жана Запарытка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крайдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфары
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Шэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзелы крытыкі і бібліяграфіі;
прэсы і пазіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальныя льготны для настанукаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку 09.03.2023 у 11.00
Ум. друку арж. 3,72
Наклад — 707

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 518
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэагуюць.

Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннем аўтара публікацыі.

Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

